

Okul Terki Eğilimi Olan ve Olmayan Öğrencilerin Okul Terki Hakkındaki Görüşleri: Bir
Durum Çalışması

Tuğgöl Vacide ERASLAN¹

¹Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, tvu@anadolu.edu.tr,

¹ORC-ID: 0009-0000-6713-5469

Derya ATİK KARA²

²Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi, dakara@anadolu.edu.tr,

²ORC-ID: 0000-0002-6890-030X

Geliş Tarihi/Received:

18.11.2024

Kabul Tarihi/Accepted:

25.12.2024

e-Yayım/ePrinted:

28.12.2024

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, lise çağında öğrenim gören okul terki eğilimi olan ve olmayan öğrencilerin kendileri, yakın çevre, okul hayatı ve okul terki hakkındaki düşüncelerini anlamaktır. Çalışmanın katılımcılarını 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Türkiye’de İç Anadolu bölgesinde yer alan bir şehirdeki Anadolu lisesinde öğrenim gören 20 öğrenci ve iki açık öğretim lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli benimsenmiş ve veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış gözlem ve görüşmelerden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, kendilerine ve yakın çevrelerine dair görüşler incelendiğinde, bireysel algılarının, arkadaş ilişkilerinin, bir işte çalışma durumlarının okul terki düşünceleri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Okulun fiziksel ve sosyal durumu konusunda öğrencilerin çoğunlukla memnun oldukları, akademik anlamda ise okulu yetersiz buldukları söylenebilir. Öğrencilerin görüşlerine göre okul terki en fazla neden olan faktör okul başarısızlığıdır. Elde edilen sonuçlar kapsamında, öğrencilerin örgün eğitim ve açık öğretim konularında daha fazla bilgilendirilmesi, kırsal bölgelerdeki okulların fiziksel ve sosyal koşullarının iyileştirilmeye çalışılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Açık öğretim lisesi, Lise, Okul terki

Opinions Of The Students With And Without Tendency To Drop Out About School Dropout: A Case Study

---

ABSTRACT

The purpose of this research is to understand the opinions of students with and without a tendency to drop out, studying at an Anatolian high school in a city in the Central Anatolia region in Turkey, about themselves, their immediate environment, school life and school dropout. The participants of the study consist of 20 students studying at an Anatolian high school in a city in the Central Anatolia region in the 2022-2023 academic year and two open education high school students. In the research, the case study model, one of the qualitative research methods, was adopted and semi-structured observations and interviews were used as data collection tools. According to the results of the research, considering the views about themselves and their immediate surroundings, it was seen that their individual perceptions, friendships, and employment status were related to thoughts of dropping out of school. It can be said that the students are mostly satisfied with the physical and social conditions of the school, but they think that the school is inadequate in academic terms. According to students' opinions, the factor that most causes school dropout is school failure. Within the scope of the results obtained, it was suggested that students should be more informed about formal education and open education and that physical and social conditions of schools in rural areas should be improved.

Keywords: Open education high school, High school, School dropout

---

1. GİRİŞ

Okul terki, birçok ülkede ele alınan ve çözülmeye çalışılan bir problemdir. Bu problemi çözmeye çalışan ülkeler, okul öncesi eğitimi destekleyerek okula başlama yaşını olabildiğince erken yaşlara çekmeye ve bununla birlikte okula başlayan öğrencilerin de kesintisiz olarak ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite kademelerinde devam etmesini sağlamaya çalışmaktadır. Dekkers ve Claassen (2001, s. 341) okul terkinin, “eğitim öğretime devam eden bir öğrencinin çeşitli olumsuz nedenlerden dolayı içinde bulunduğu eğitim basamağını tamamlayamaması” olarak ifade etmiştir. Kaufman ve diğerleri (2004, s.1) tarafından ise okul terki, “eğitim ve öğretime devam edememe ve işgücü piyasasına giriş gerekliliklerini karşılayamama” şeklinde tanımlanmıştır.

Türkiye’de 2012-2013 eğitim öğretim yılından bu yana 12 yıllık eğitim zorunludur ve bu süre içerisinde okul terkinin olması, yasal bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla hukuki çerçevede yapılmış okul terki tanımına ulaşamamaktadır. Bakırtaş ve Nazlıoğlu’nun (2021) da belirttiği üzere okul terki kavramına, Türk eğitim sistemi içerisinde Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından sınırları ve kriterleri belli olan ulusal bir tanım yapılması gerekli ve önemlidir.

Türkiye’de zorunlu eğitim süresinin arttırılması, okul terkinin azaltılması ve okullaşma oranını artırma çabalarının göstergelerinden biri olarak düşünülebilir. Buna rağmen, kız çocuklarının okutulmasına sıcak bakılmaması, akademik başarısı düşük öğrencilerin okula devam etmek istememesi, okul ve okul çevrelerindeki imkân yetersizliği, toplumun eğitim beklentisinin düşük olması gibi sosyokültürel öğeler bu çabaların önünde engel oluşturmuştur (Öğülmüş vd., 2013). Türkiye’de okul terki ve açık öğretim lisesine geçiş konusunda 2023 yılında yapılan düzenlemelerle birlikte, açık öğretime geçiş için belirli kriterler belirlenmiştir. Önceki yıllarda tamamen öğrenci ve velinin isteğine bağlı olarak gerçekleşen açık öğretim lisesine geçiş işlemi, yeni yönetmelikle birlikte çeşitli koşullara bağlanmış ve koşulları karşılamayan öğrencilerin açık öğretim liselerine geçiş yapamayacakları belirtilmiştir (MEB, 2023). 22 Ekim 2024’te Resmi Gazete’de yayınlanan Millî Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Kurumları Yönetmeliği’nde ise Açık Öğretim Lisesine geçiş için olan şartlar korunmuş, ders başarısı için belirlenen puanlara yönelik düzenleme yapılmış ve Açık Öğretim Liselerinden örgün eğitim kurumlarına geçme imkanı sağlanmıştır (MEB, 2024). Son yıllarda yapılan bu çalışmalarla birlikte MEB tarafından okul terki konusunun önemsendiği görülmektedir.

MEB’in 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren yayınlamaya başladığı, Millî Eğitim İstatistiklerinde örgün eğitimi terk eden öğrenci sayısı net olarak belirtilmemekle beraber açık öğretimde okuyan öğrenci sayısının bilgisi (2006-2007: 353.896/ 2022-2023: 2.009.480) verilmektedir. Bu bilgiler incelendiğinde, 2006 yılından 2017 yılına kadar açık öğretim lisesinde okuyan öğrencilerin oranında düzenli bir artış gözlemlenmektedir. 2017-2021 yılları arasında bu artışın durduğu ve hatta küçük bir oranda olsa da azaldığı anlaşılmaktadır. Ancak 2023 yılına gelindiğinde %29,6’ya varan bir oran karşımıza çıkmaktadır. 2023-2024 yılının Millî Eğitim İstatistikleri incelendiğinde ise bu oranın %18,55 olduğu görülmektedir. 2023 yılında

uygulanmaya başlanan yönetmeliğin Açıköğretim Lisesine geçiş oranını azalttığı görülmekle beraber, 16 yıllık süreçte öğrencilerin herhangi bir sebeple örgün öğretimi terk ederek açık öğretim lisesini tercih etme durumu artmıştır.

MEB'in uluslararası bir kuruluş olan UNICEF ile hazırladığı "Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu" isimli çalışmada (Öğülmüş vd., 2013), çeşitli üniversitelerde görev yapan akademisyenler, okul terkinin kapsamlı bir şekilde ele almış ve çözüm önerileri hazırlamıştır. Raporda, toplam 15 farklı ilde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinden veri toplanmıştır. Sonuç olarak sınıf tekrarı, devamsızlık ve okul terkinin önlemenin yolu yine okul sisteminin kendisi olarak tespit edilmiştir. Gerekli yasal düzenlemelerin MEB tarafından demokratik bir şekilde yapılması, ilgili personellere sistematik eğitimler verilmesi, örnek ve uygulamalar geliştirilerek tüm eğitim birimleri arasında bir ağ oluşturulması gerekliliği raporda sunulmuştur. Bunun yanı sıra yerel yönetimler, medya kuruluşları gibi toplumun tüm kurumlarının da sorunun çözümü noktasında sosyal ve kültürel etkinliklere dahil edilerek, öğrencilere verilen bilgilerin teorik düzeyden çıkarılması ve işyerlerinde pratiğe dönüştürülmesi tavsiye edilmiştir. Ulusal alanyazında yapılan farklı çalışmalar incelendiğinde de okul terkine yol açan sebepleri anlamak amacıyla çalışmalar yapıldığı ve bu sorunun güncelliğini koruduğu görülmektedir. Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt (2023) okul terkine yönelik risk faktörlerini bireysel, okul, aile ve toplum kaynaklı olmak üzere dört boyutta belirlemiştir. Benzer şekilde Belen ve diğerleri (2021) tarafından yapılan çalışmada açık liseyi tercih etme nedenleri arasında ailevi ve toplumsal sebepler, kişisel ve psikolojik sebepler, bir işte çalışma ve okulun zaman kaybı olarak görülmesi gibi sebepler öne çıkmaktadır. Bununla beraber maddi yetersizliklerden ötürü örgün eğitime devam edemeyen öğrencilerin de olduğu görülmüş ve bu konuda fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için çalışmaların yapılması gerektiği öne sürülmüştür. Yorğun (2014) oldukça geniş bir örnekleme sahip doktora tezi çalışmasında, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul değiştirme, kardeş sayısı, aile, arkadaş çevresi ve geniş çevre problemleri, öğretim yaşamı sıkıntıları gibi değişkenlerin okul terki riskini etkilediği ve bunların yanı sıra akran etkisinin ve akademik başarı düzeyinin de okul terkinde rol oynayan faktörlerden olduğu görülmüştür. Karacabey (2016) doktora tezi çalışmasında bireysel ve kurumsal faktörlerin okul terkinde rol oynadığını ortaya koymuştur. Bireysel faktörler olarak öğrencinin geçmiş yaşantıları ve bazı demografik değişkenler; kurumsal faktörler olarak ise aile yapısı, finansal ve insan kaynakları, okul bileşimi ve akranların etkisi belirlenmiştir. Bu sorunun çözümü noktasında da uygun politikaların üretilmesi, müfredat yapısının düzenlenmesi ve okul terki sorununun öneminin anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Arslan (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada okula bağlılık ve okul tükenmişliğinin en önemli sorunlar olarak öne çıktığı görülmüştür. Bir işte çalışan ve sık sık devamsızlık yapan erkek öğrencilerin okul terki riskinin diğer öğrencilere kıyasla yüksek olduğu da çalışmanın sonuçları arasındadır. Yüksel (2021) ise açık liseye geçişte rol oynayan en önemli faktörün merkezi üniversite sınavı olduğunu ifade etmiştir. Çalışmanın katılımcıları, ortaöğretimin son yılında sınava daha iyi hazırlanabilmek adına açık liseye geçiş yapmaktadır. Bunun sebebi olarak da okulun yorucu, verimsiz ve zaman kaybı olarak görülmesi ve açık

lisenin bu noktada daha avantajlı olmasıdır. Yüksel (2021) 12.sınıf öğretim programının yeniden düzenlenmesi ve merkezi sınavlar ile örgün öğretim arasında bir denge kurulması gerektiğini ifade etmiştir.

Eğitim-öğretim süreci içerisinde öğrencileri okul terkine iten birçok faktör ortaya çıkabilmektedir. Akla ilk olarak akademik başarısızlık gibi gözle görülür faktörler gelse de öğrencilerin okul terkine sebep olan faktörler oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. De Witte ve diğerleri (2013) okul terkine sebep olan faktörleri temel olarak dört grup altında incelemektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Okul terkine sebep olan faktörler (De Witte vd., 2013)

Öğrenciyle ilgili faktörler	Ailevi faktörler	Okul ile ilgili faktörler	Toplumsal ve karmaşık ilişkilerle ilgili faktörler
Cinsiyet	Sosyoekonomik Durum	Okul Türü, Kaynakları	Çevresel Faktörler
Yaş	Aile Yapısı	Fiziksel İmkanları	Arkadaş Eğitim Geçmişi
Etnik Köken/Irk	Aile Bireyleriyle İlişkiler	Eğitim Politikaları	Okulu Bırakma
Göçmenlik Durumu	Ebeveynlerin Eğitimi	Sosyal ve Akademik İklim	Başarılı Arkadaşları Olma
Dil Geçmişi		Öğretmenlerle İlişkiler	İş Bulma İmkanları
Akademik Yetenek/ Başarı			Düşük Maaş
Sınıf Tekrarı			İşsizlik
Eğitsel ve Mesleki İstekler			Uzun Çalışma Saatleri
Katılım			Sosyal Ayrımcılık
Bir İşte Çalışma			Adaletsizlik
Ergen Evliliği/Gebeliği			
Engel Durumu			

Mevcut toplum düzeni içerisinde ekonomik ve sosyolojik açıdan birey olarak var olmak çoğu zaman ortaöğretim ve üzeri eğitim düzeyinde mezun olmayı gerektirmektedir. Okulu bırakmayı tercih eden öğrencilerin çoğunluğu bu kararlarını ortaöğretim süresi içerisinde uygulamaya koymaktadırlar. Özellikle 10.sınıf düzeyi oldukça kritik bir nokta olarak araştırmalarda ortaya çıkmaktadır (Battin-Pearson, vd., 2000; Claus & Quimper, 1991; Schwartz, 1995). Ortaöğretileri yarıda bırakan bireyler, ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu bireylere kıyasla daha düşük yaşam kalitesi ve daha düşük gelir düzeyine sahip olmaktadır. Ortaöğretim diploması almadan okulu bırakan öğrencilerin yoksulluk, işsizlik ve sosyal umutsuzluk döngüsüne yakalanmış yetişkinler olmaları muhtemel görünmektedir (Kortering vd., 1997). Toplum içerisindeki bireyin eğitim düzeyi arttıkça yaşam standardı da yükselmektedir. İyi eğitim almış bireysel çalışma hayatında da daha yüksek profilli işlerde istihdam edilebilmekte dolayısıyla daha yüksek gelir elde edebilmektedir. Bu sürecin aksamaması hem bireysel hem de toplumsal olarak olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Durgun ve Durgun, 2023).

Okul terkinin ciddi bir problem olarak ele alınması, bu konuda bilimsel araştırmalar yapılması ve bu doğrultuda okul terkinin önlenmesi için çözüm önerileri geliştirilmesi ülkenin toplumsal ve ekonomik anlamda refah seviyesinin yükselmesinde önem arz etmektedir. Ülkemizdeki açık öğretim lisesi öğrenci sayıları göz önüne alındığında, öğrencilerin okulu bırakma sebeplerinin anlaşılabilmesi ve var olan problemlere çözüm bulunabilmesi için

yapılacak olan bilimsel araştırmalar bu konuya ışık tutmaktadır. Bu noktada ülkemizde yapılan çalışmalarda coğrafi bölge ve il bazlı araştırmaların çoğunlukta olduğu görülmüştür (Bayhan & Dalgıç, 2012; akır & olak, 2019; Güngör, 2019; zer, 2011). Özellikle de ülkemizin farklı bölgelerinde öğrenim gören öğrencilerin farklılaşan ve benzerlik gösteren okul terki sebeplerinin ortaya çıkarılması ve daha etkili olabilecek bölgesel üzümlerin üretilmesi için örneklem çeşitliliğinin arttırılması, konunun farklı yönleriyle derinlemesine incelenmesi önemlidir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, İç Anadolu bölgesinde yer alan bir şehirdeki Anadolu lisesinde öğrenim gören, okul terki eğilimi olan ve olmayan öğrencilerin okul terkine yönelik düşüncelerini anlamak ve okul terkine etkisi olan durumları ayrıntılı biçimde betimlemektir. Bu amaca yönelik aşağıdaki araştırma sorularından yararlanılmıştır:

1. Öğrencilerin okul terki ve açık lise konusundaki görüşleri nasıldır?
2. Öğrencilerin kendisi ve yakın çevresine yönelik görüşleri nasıldır?
3. Öğrencilerin okul ve sınıftaki fiziksel, sosyal, akademik evre hakkındaki görüşleri nasıldır?

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması kullanılmıştır. Nitel araştırma incelediği probleme ilişkin sorgulayıcı, yorumlayıcı ve problemin doğal ortamındaki biçimini anlama uğraşı içinde olan bir yöntemdir (Guba & Lincoln, 1994). Durum alışması ise, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2021). Yin (2017) betimleyici ya da açıklayıcı sorulara yanıt bulmaya yönelik durum çalışmasından yararlanılabileceğini, bu çalışmaların tekli ya da çoklu durumlar üzerinde yapılabileceğini ve bütüncül ya da i içe geçmiş alt durumlar biçiminde seçilebileceğini belirtmektedir. Bu araştırmada bütüncül tek durum deseninden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda Türkiye’de İç Anadolu bölgesinin kırsal bir kesimindeki bir okulda öğrenimini sürdüren bir grup öğrencinin ve okuldan kısa süre zarfında ayrılmış iki öğrencinin okul terki hakkındaki görüşleri incelenmiş, sosyal ve fiziksel çevrelerinde gözlemler yapılmıştır. Robson (2015) görüşme yönteminin üzerinde çalışılan duruma ilişkin ayrıntıları ortaya çıkarmanın esnek ve uyarlanabilir bir yolu olduğunu ve sosyal bilimler alanında yaygın bir şekilde kullanıldığını savunmaktadır. Elde edilen verilerden yola çıkılarak da Türkiye’de benzer koşullarda yaşayan ve öğrenimini sürdüren bireyleri okul terkine yönelten sebeplerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Öte yandan araştırma sonuçları, belirlenen ortam ve katılımcıların özellikleri ile sınırlı olup genelleme amacı gdlmemektedir.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını belirlemede amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir ve ortaya çıkan örneklem kullanılmıştır. Patton'a (2018, s.46) göre, amaçlı örnekleme diğer yöntemlerden ayıran en önemli özellik, mantığının derinlemesine anlamayı vurgulamasıdır. Bir çalışmanın yeterince derin olması için zengin bilgi durumlarının incelenmesi gerekmektedir. Zengin bilgiye sahip durumlar araştırmanın amacını gerçekleştirmeye yönelik oldukça fazla bilgi edinebilmesine imkân tanımaktadır. Amaçlı örneklemin avantajlı bir yanı da araştırmacıya, araştırma için önemli olacağına inanılan insan ve olaylara dönme şansı tanınmasıdır (Denscombe, 2007). Araştırmanın çalışma grubunu İç Anadolu bölgesinde yer alan bir Anadolu lisesinde 2022-2023 öğretim yılında örgün olarak öğrenim gören 120 öğrenciden gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 20 örgün öğrenim ve aynı okuldan ayrılan iki açık öğretim lise öğrencisi oluşturmaktadır. Açık liseye geçmiş iki öğrencinin çalışmaya dahil edilmesinde veri toplama sürecinde ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmak adına sonradan örnekleme genişletmeye olanak tanıyan (Patton, 2014) ortaya çıkan örneklemden yararlanılmıştır. Bu öğrenciler diğer öğrenciler ile aynı okulda okumuş ve çok kısa zaman önce açık liseye geçmiş olmalarıyla hem örgün hem de açık öğretim deneyimlerine sahiptirler. Dolayısıyla bu öğrencilerin görüşlerine de yer vermenin çalışmanın verilerini zenginleştirme ve farklı bakış açılarını da dahil etmede yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu iki öğrenci farklı bir grup adı altında değerlendirilmemiş, görüşleri diğer katılımcıların görüşleriyle birlikte analiz edilmiş ve okul terki eğilimli olan katılımcılar arasında gösterilmiştir. Öğrencilerin cinsiyeti, okul durumu, ebeveynlerinin eğitim durumu ve meslekleri, ders çalışma ortamları ve okul terki eğilimleri Tablo 2'de yer almaktadır. Araştırmada erkek öğrenciler için EÖ, kız öğrenciler için KÖ şeklinde kod adları oluşturulmuştur. Öğrencilerin okul terki eğilim durumu öğrenci görüşlerinden yola çıkılarak elde edilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların kişisel bilgileri

Öğrenci	Okul Durumu	Anne-Baba Eğitim Durumu-Meslek		Çalışma Ortamı	Okul Terki Eğilimi Durumu
		Anne	Baba		
EÖ1	Açıköğretim	Lise Ev hanımı	Lise Hayvancılık	Çalışma ortamı yok.	Okulu bırakmış
EÖ2	Açıköğretim	Ortaokul Ev hanımı	Lise Hayvancılık	Kendi odası var.	Okulu bırakmış
KÖ3	Örgün	İlkokul Ev hanımı	Ortaokul Çiftçi	Çalışma ortamı var.	Eğilimli değil
EÖ4	Örgün	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Çiftçi	Çalışma ortamı yok.	Eğilimli
KÖ5	Örgün	Ortaokul Ev hanımı	Lise İşletmeci	Çalışma ortamı yok.	Eğilimli değil
KÖ6	Örgün	İlkokul Ev hanımı	Üniversite Şirkette çalışıyordu.	Ortak alanda masası var.	Eğilimli
EÖ7	Örgün	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Tüccar(hayvancılık)	Kendi odası var.	Eğilimli değil
KÖ8	Örgün	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Çiftçi	Ortak çalışma ortamı var.	Eğilimli değil
KÖ9	Örgün	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Emekli	Ortak çalışma ortamı var.	Eğilimli değil
KÖ10	Örgün	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Çiftçi	Kendi odası var.	Eğilimli değil

KÖ11	Örgün	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Sondaj	Ortakçalışma ortamı var.	Eğilimli
EÖ12	Örgün	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Şoför	Çalışma ortamı var.	Eğilimli
KÖ13	Örgün	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul Sondaj	Çalışma ortamı var.	Eğilimli
KÖ14	Örgün	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Çoban	Ortak çalışma ortamı var.	Eğilimli değil
EÖ15	Örgün	- Ev hanımı	Ortaokul Hayvancılık/Sulama	Çalışma ortamı yok.	Eğilimli değil
KÖ16	Örgün	Ortaokul Ev hanımı	Lise Çiftçi	Kendi odası var.	Eğilimli
KÖ17	Örgün	Lise Ev hanımı	Ortaokul Çiftçi	Kendi odası var.	Eğilimli değil
KÖ18	Örgün	İlkokul Ev hanımı	Lise İnşaat işçisi	Ortak çalışma ortamı var.	Eğilimli değil
KÖ19	Örgün	İlkokul Ev hanımı	İlkokul Çiftçi	Kendi odası var.	Eğilimli değil
EÖ20	Örgün	Ortaokul Ev hanımı	Lise Garson	Kendi odası var.	Eğilimli değil
EÖ21	Örgün	İlkokul Ev hanımı	Lise Sondaj	Çalışma ortamı yok.	Eğilimli
EÖ22	Örgün	Ortaokul Ev hanımı	Ortaokul İşçi	Çalışma ortamı var.	Eğilimli

2.2. Araştırma Ortamı

Araştırma ortamı bir Anadolu lisesidir. İç Anadolu bölgesinde kırsal bir mahallede bulunmaktadır. Veri toplama sürecinin başlangıcında lise kendi binasında tam gün (08.30-15.30), eğitim öğretim yaparken, 2023 yılının Nisan ayında okul binasının dayanıksızlığı sebebiyle yıkım kararı çıkmış ve lise yine aynı mahallede bulunan ortaokul binasına taşınarak ikili eğitime (12.30-17.30) geçmiştir. Bu süreçte görüşmeler devam etmiştir. Dolayısıyla elde edilen görüşlerin içerisinde her iki okul ortamına ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Tablo 2’de görüldüğü üzere çalışmanın yapıldığı kesimdeki ailelerin eğitim seviyesi düşüktür. Velilerin çoğunluğu ortaokuldan sonra okula devam etmemiştir. Öğrencilerin tamamının annesi ev hanımı olup, babaları ise bir ihtisas mesleğine sahip değildir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada yarı-yapılandırılmış gözlem ve görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken öncelikle alanyazın taraması yapılmış ve sonrasında öğrencilerin okul terkiine dair görüşlerini, geçmiş yaşantılarını ve onları okul terkiine yöneltebilecek hususlardaki fikirlerini detaylı bir şekilde elde etmek üzere görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun düzenlenmesinde De Witte vd. (2013) tarafından belirlenen faktörler dikkate alınmış, var olan durumla ilişkilendirilmiştir. Oluşturulan görüşme formu daha önce okul terki hakkında bilimsel çalışmalar yapmış olan bir uzman ve soruların araştırmaya uygunluğunu kontrol etmesi açısından da nitel araştırma yöntemleri konusunda çalışan bir uzmana e-posta ile gönderilmiş ve uzman görüşleri alınmıştır. Okul terki konusunda çalışmalar yapan uzman tarafından öğrencinin oturduğu evin kime ait olduğu, öğrencinin okul hakkındaki düşünceleri, öğrencilerin öğretmenleri sevme ve sevmeme kriterleri, okulda düzenlenen sosyal etkinlikler, okulda vakit geçirmekten hoşlanılan alanlar, yakın arkadaş

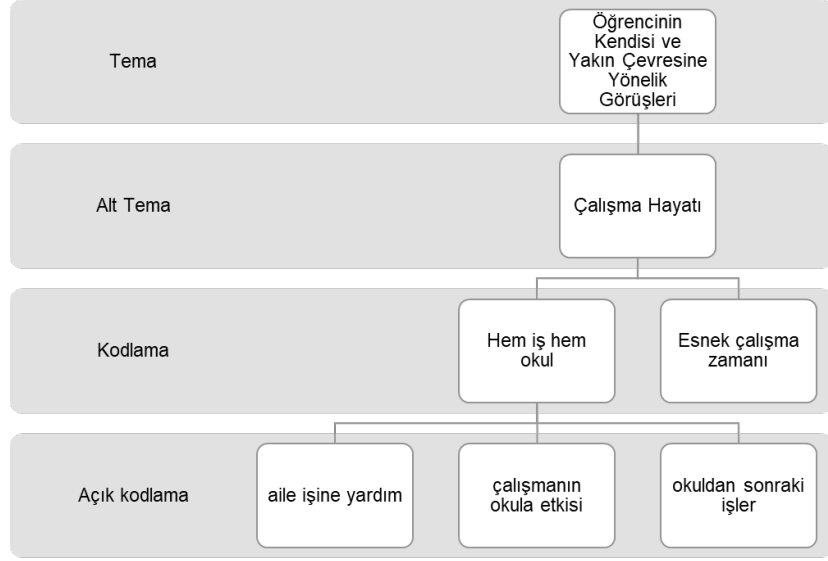

durumu, okul rehber öğretmeni hakkında soruların eklenmesi önerilmiştir. Araştırma yöntemi ve soruların niteliği açısından görüşü alınan uzman ise anlaşılmayan noktaların daha açık hale getirilmesi, bazı soruların birbirinden ayrı şekilde sorulması gerektiği, ifadelerin daha spesifik olması gerektiğini önermiştir. Alınan uzman görüşleri doğrultusunda formda değişiklikler yapılarak son hali verilmiştir. İlk olarak gönüllü öğrencilerden biriyle pilot görüşme gerçekleştirilmiş ve bu doğrultuda anlaşılmayan soruların gözden geçirilmesine yönelik düzenleme yapılarak forma son hali verilmiştir. Öğrenci ve velilerin yazılı izni alındıktan sonra veri toplamaya başlanmıştır. Görüşmeler ses kaydı ve tutulan notlar ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmenin hemen sonrasında da araştırmacı günlüğü tutulmaya önem gösterilmiştir.

Veri toplama sürecinde fiziksel ve sosyal çevreyi betimlemeye yönelik yarı yapılandırılmış gözlem formu geliştirilmiş ve gözlemler bu form doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Yin (2017) gözlem ile insanların yaşayışları, fiziksel çevre ve gerçek dünya olaylarına odaklanılmasını durum çalışmasının ayırt edici özellikleri arasında olduğunu belirtmektedir. Araştırma kapsamında gözlemler 5 ile 30 dakikalık sürelerde gerçekleştirilmiş, okul bahçesi, koridor, kütüphane, voleybol sahası ve sınıflarda yapılmıştır. Gözlemler esnasında ortama hiçbir şekilde mücadele edilmemiş ve doğal ortam gözlemlenmeye çalışılmıştır. Gözlem için alanyazın taraması yapılmış ve okul terki düşüncesine etkisi olabilecek okul ile sınıf çevresi ve atmosferine yönelik yarı yapılandırılmış gözlem formu geliştirilmiştir. Gözlem verileri toplanmadan önce bir pilot gözlem çalışması gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma doğrultusunda gözlem formunun kullanımı ve odaklanacak durumlara yönelik sorunlar yazarlar tarafından belirlenmiş ve düzenlemeler yapılmıştır. Gözlemler esnasında ortama hiçbir şekilde müdahale edilmemiş, okul ve sınıf ortamı gözlemlenerek sosyal ve fiziksel çevreye yönelik notlar tutulmuş ve alınan izinler doğrultusunda bu gözlemlere kanıt oluşturulmasına yönelik öğrencilerin kimliklerinin belli olmayacağı biçimde fotoğraf çekilmiştir. Birinci yazarın çalışmanın yapıldığı okulda öğretmen olarak görev yapması gözlemler sürecinde yadırganmamasını sağlamıştır. Öte yandan gözlem formu kullanılması ve gözlem odağının belirlenmesi ile araştırmacının dikkatinden kaçabilecek durumların ve olası beklentilerinin en aza indirilmesine çalışılmıştır.

2.4. Veri Analizi

Katılımcılarla görüşmeler tamamlandıktan sonra, ses kayıtları Microsoft Word üzerinde deşifre edilmiştir. Ardından ses kaydı ve deşifreler karşılaştırılarak doğruluğu kontrol edilmiştir. Ardından MAXQDA 2020 aracılığıyla tümevarım analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sürecinde öncelikle dökümler araştırmacılar tarafından birden fazla kez okunmuş ve ardından katılımcıların görüşlerini temsil edecek biçimde açık kodlamalar yapılmış, sonrasında açık kodlamalar yeniden gruplanmış ve kodlamalar üzerinden alt temalar ve temalara ulaşılmıştır (Şekil 1). Merriam (2013) aynı veri birimi üzerinde açık kodlama, analitik kodlama gibi birden fazla kodlama düzeyi kullanılabileceğini, veri birimlerinin biraraya getirilmesiyle kategori ya da temalara ulaşılan tümevarımsal bir sürecin takip edildiğini ifade etmektedir. Analiz süreci yazarlar tarafından ayrı ayrı gerçekleştirilmiş, karşılaştırılarak düzenlemeler yapılmıştır.

Şekil 1. Analiz süreci örneği

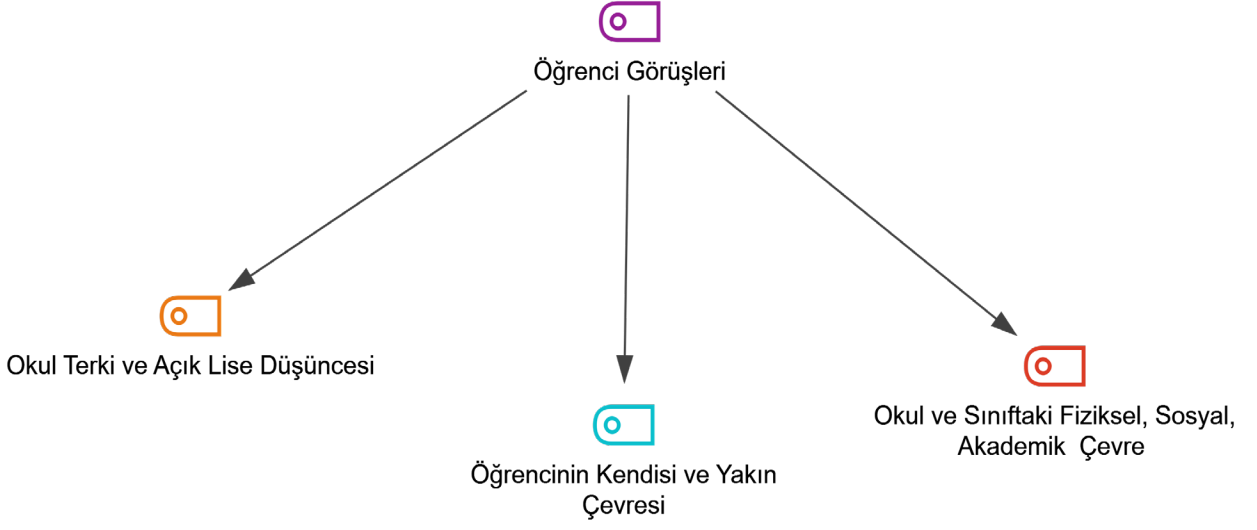
Araştırma sürecinde yapılan gözlemlere dayalı elde edilen fotoğraflar ve gözlem raporları MAXQDA 2020 programına yüklenmiştir. Gözlem verileri, görüşme verilerinin analizine dayalı olarak belirlenen temalar altında kodlanarak betimsel analizden yararlanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından betimsel analiz önceden belirlenmiş temalara dayalı olarak gerçekleştirilmektedir.

2.5. Araştırmanın İnanırcılığı ve Etik

Araştırma kapsamında inandırcılığı sağlamak amacıyla veri toplama araçlarının geliştirilmesi sürecinde uzman görüşlerinden yararlanılmış ve pilot çalışmalar yapılmıştır. Farklı veri toplama araçları kullanılarak veri çeşitlenmesine gidilmiştir. Görüşmeler birinci yazar tarafından gerçekleştirilmiş, ikinci yazar tarafından doğruluğu kontrol edilmiştir. Verilerin analizi araştırmacılar tarafından ayrı ayrı gerçekleştirilmiş, kodlama ve temalaştırmanın uygunluğuna dair uzman kontrolüne sunulmuştur. Araştırmacının rolü ve veri toplama süreci detaylı bir biçimde açıklanmış ve bulguların sunumunda doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırma sürecinde veriler toplanmaya başlanmadan önce katılımcılar ve katılımcıların velileri çalışmanın kapsamı, amacı, gerçekleştiği kurum, verilerin toplama şekli hakkında detaylı bir şekilde bilgilendirilmiştir. Hem gönüllü katılım hem de ses kaydı alınması için katılımcılardan yazılı ve sözlü olarak, 18 yaş altı katılımcıların velilerinden yazılı olarak onay alınmıştır. Katılımcıların gizliliğini sağlamak amacıyla kodlamalar kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Anadolu Üniversitesi Bilimsel Etik Kurulu'ndan etik onay alınmış (12.01.2023/470699), sonrasında gerekli mercilere başvurularak MEB onayı alınmış (31.03.2023/E-83688308-605.99-73496446) ve veri toplama süreci onayların tamamı alındıktan sonra başlatılmıştır.

3. BULGULAR

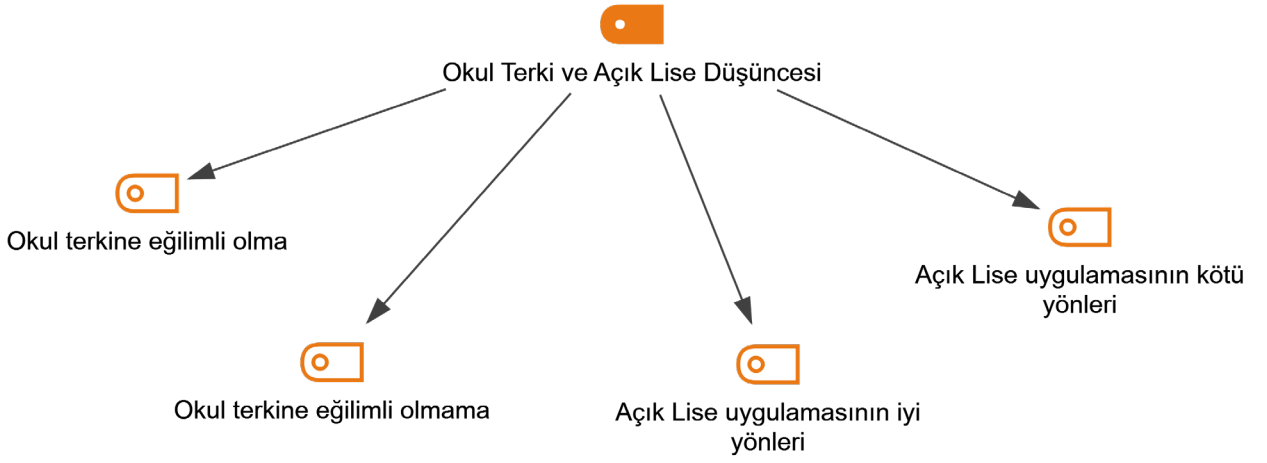
Araştırma soruları doğrultusunda öğrenci görüşlerine dayalı bulgular "Okul Terki ve Açık Lise Düşünceleri", "Öğrencinin Kendisi ve Yakın Çevresi" ile "Okul ve Sınıftaki Fiziksel, Sosyal, Akademik Çevre" temaları altında sunulmuştur (Şekil 2).

Şekil 2. Öğrenci görüşleri- Hiyerarşik kod alt kod modeli

3.1. Öğrencilerin Okul Terki ve Açık Lise Konusundaki Görüşleri

Öğrencilerin okul terki ve açık lise konusundaki görüşleri okul terki eğilimi olan ve olmayan öğrencilerin görüşleri ile açık lise uygulamasına yönelik iyi ve kötü yönler altında toplanmıştır (Şekil 3).

Şekil 3. Okul terki ve açık lise düşüncesi- Hiyerarşik kod alt kod modeli

Okul terki eğilimi olan öğrencilerin görüşleri incelendiğinde bu eğilimin arkasındaki en büyük nedenin ders başarısızlığından kaynaklandığı bunun ardından ise çalışmak ve para kazanmak isteği, okulun zaman kaybına neden olduğu düşüncesi ile arkadaşlardan etkilenme durumunun olduğu belirlenmiştir. Örneğin KÖ6'nın "Derslerimde başarısız olmam bence...derslerimde başarısız olunca moralim bozuluyor, boşuna geliyormuş gibi hissediyorum öyle düşünüyorum... Etrafımda düşünen arkadaşım yani sınıfta ya aynı konu derslerde başarısız olunca hepsi okulu boşlayalım diyor." görüşü bu bulguyu desteklemektedir. KÖ18 ise "maddi durumumuz kötü olduğunda hani benim sürekli işe gitmem gerektiğinde geçebilirim derslerim kötü olduğunda geçerim" biçiminde görüşünü belirtmiştir. KÖ19 ise okulda zaman kaybı yaşandığını bunun yerine dershaneye giderek süreci daha verimli kullanabileceğini "12'de bir açığa geçip de dershaneye gitme gibi bir düşüncem var ... dershaneye gidince daha iyi şey yapacağımı düşünüyorum çalışacağımı falan düşünüyorum" görüşü ile ifade etmiştir. Arkadaşlarının okulu bırakma durumundan etkileneceğini belirten EÖ15 ise bu görüşünü "okul biraz sıkıcı olduğu zamanlar arkadaşlarım da açığa geçtiği için büyük ihtimal bayağı çok olur geçer o yüzden ben de geçerim" sözleriyle açıklamıştır.

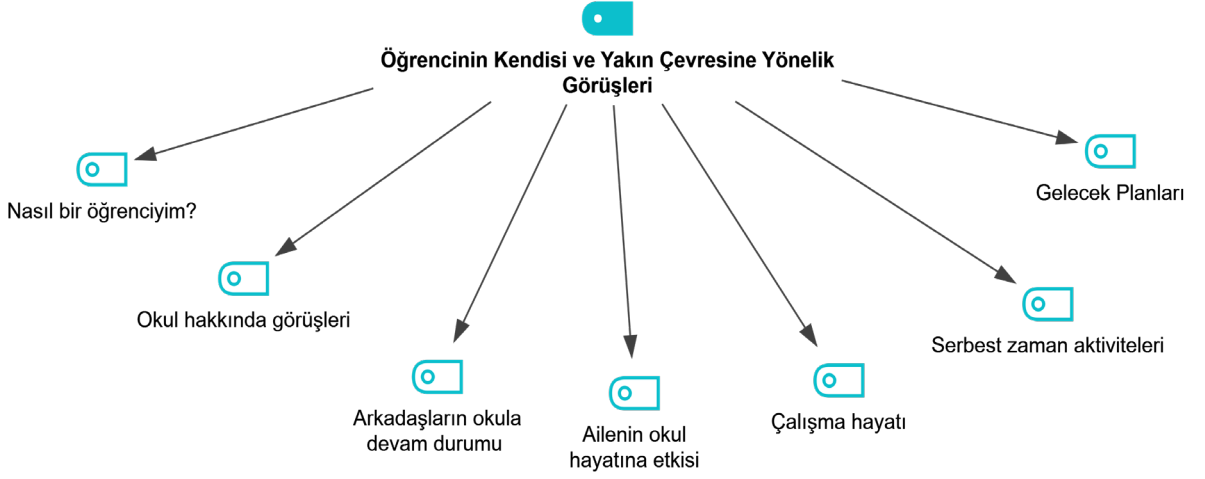
Okul terkine eğilimli olmayan öğrenciler ise bu görüşlerini okul puanının üniversite sınavı üzerindeki etkisi, arkadaş ortamı ve okul terkinin hiç düşünmeme biçiminde ifade etmişlerdir. KÖ13 okul puanına yönelik görüşünü *“bunda okulun puanı da varmış sanırım bir YKS’de etkiliyormuş onun içinde yani puan için buradayım diyebilirim”* sözleriyle ifade ederken; EÖ20 okulda arkadaş ortamının hayatları için önemli olduğunu *“[okulu bırakan arkadaşları için] Yanlış yaptı son senemiz zaten okuması lazımdı bir daha bu sıralara gelemeyeceğiz anılarımız biriksin, notlar kalmayacak anılar kalacak”* sözleriyle açıklamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yedisi ise bu konuda hiç düşünmediklerini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin açık lise hakkındaki görüşleri ise açık lisede okumanın iyi ve kötü yanları üzerinde toplanmıştır. İleri sürülen nedenlerin okul terkine eğilimi belirleyen nedenlerle benzerlik taşıdığı görülmüştür. Açık lisenin iyi olarak betimlenen yönleri en fazla okula göre dahat olması iken diğer görüşler açık liseye gidildiğinde bir işte çalışarak para kazanabilmek, evde daha iyi ders çalışabilmek, boş zamana sahip olmak olarak sıralanmıştır. Açık lisenin rahat olduğu görüşü okulda bulunma zorunluluğu olmaması, derslerin daha kolay geçilebilmesi gibi nedenlerle ilişkilendirilmiştir. Bu bulguya dair KÖ10’nun *“Okula geliyorsan çalışmak zorundasın açığa geçtiğinde çalışmak zorunda değilsin başka birisine yaptırabilirsin sınavlarını.”*; KÖ17’nin *“daha sessiz ortamda çalışmaları işte yine youtuberlarda falan istediği konunun işleyebilir ama daha sessiz bir ortamda çalışmaları diyebilirim”* ve EÖ21’in *“açık lisede istediğin gibi gezersin ama normal okulda gezemezsin”* görüşleri örnek verilebilir. Bir öğrenci (KÖ11) ise diğerlerinden farklı olarak zorunlu kalırsa okumak için bir seçenek olarak gördüğünü *“Okuldan alsalardı beni açık lisede okuyabilirim en azından okulumu bitirirdim liseden mezun olabilirdim.”* sözleriyle ifade etmiştir.

Açık öğretim lisesinin kötü olarak betimlenen yönleri ise en fazla sosyal ortam olmaması ile açıklanmış, bunu ders çalışmanın zorluğu, günlük hayatta çalışma yükü getirmesi ve sınavların haksız bir şekilde rahat olması görüşleri izlemiştir. Açık lisede sosyal ortamın olmaması hem öğretmenler hem de diğer öğrencilerle etkileşim kuramayacak olmalarıyla açıklanmıştır. KÖ14’ün *“buraya gelip daha çok bilgi öğrenebilirsin daha çok sosyalleşebilirsin işte hocalarına farklı alanlarda soru sorabilirsin üniversite hayatının nasıl geçtiğini sorabilirsin açık lise hiç iyi değil”* görüşü bu bulguya örnek olarak verilebilir. Açık lisenin kötü yönlerinden biri olarak işe gitmekten bahseden EÖ12 *“Yani omzuna yük biner okulu bırakınca yatmak olmaz omzuma yük biner ondan sonra askerlik gelir öyle başlar hayatın sorumlulukları.”* demiştir. KÖ17 ise açık lise hakkındaki görüşlerini *“Bence çok olumsuz yönleri var insanlar derslere girmeden sınav yapıyorlar tabii başarabilene de yani iyi bir şey ama benim için kötü yani asla bu tercihte bulunmam ”* şeklinde ifade etmiştir.

3.2. Öğrencilerin Kendine ve Yakın Çevresine Yönelik Görüşleri

Öğrencilerin görüşleri nasıl bir öğrenciyim, okul hakkında görüşler, arkadaşların okul hayatına etkisi, ailenin okul hayatına etkisi, çalışma hayatı, serbest zaman aktiviteleri ve gelecek planları altında sunulmuştur (Şekil 4).

Şekil 4. Öğrencilerin kendisi ve yakın çevresine yönelik görüşleri - Hiyerarşik kod-alt kod modeli

Öğrenciler kendilerini nasıl bir öğrenci olarak gördüklerine dair başarılı, saygılı, sosyal, orta seviyede, başarısız, dersleri önemsemeyen ve utangaç biçiminde betimlemeler yapmışlardır. Bu öğrencilerin görüşlerine örnek olarak KÖ19'un "ben kendim çok azimli olduğum için evde de çalıştığım için çok başarılı olarak görebiliyorum kendimi bazen denemelerde düşüşleri çıkışları oluyor biraz motivemi düşürüyor sonra hemen geçiyor"; saygılı olduğunu vurgulayan KÖ9'un "öğretmenlerine saygılı olarak, bu kadar yani bir saygısızlığımın olduğunu düşünmüyorum." sözleri, arkadaşları ile ilişkisine değinen KÖ6'nın "eğlenceliyim bence öyle düşünüyorum. Ben eğlenceliyim bence başarılı da değilim bence, öyle düşünüyorum." görüşü ile EÖ4 "yani aklım hep başka yerde olurdu, daldım, kitap okurken filan aklım başka yere giderdi kitabı unutturdum. Mesela telefonla oynarken de aynıyım. Ondan sonra derslere fazla önem vermezdim. ve EÖ12'nin "Yani nasıl bir öğrenci yani tembel diyelim artık öyle görülür genelde arka sırada ders kaynatan çocuk olarak görüyorum" görüşleri örnek olarak verilebilir.

Öğrencilerin okul hakkındaki düşünceleri incelendiğinde okula dair ön fazla vurguladıkları okulda arkadaşlarının olması iken bunun ardından okulun öğrenme yeri olduğu, hayatlarını değiştirmede rol oynadığı ve güvenli bir yer olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgulara yönelik olarak EÖ20 "daha çok kaynaşıyorsun arkadaş ortamı oluyor sosyal yaşıyorsun" görüşünü ifade ederken, KÖ11 okula ilişkin görüşlerini "Okul yani ikinci evim neredeyse. ... her şeyi burada öğreniyorum öğrenmediklerimi bilmediklerimi burada öğreniyorum. Bence iyi ki var.", KÖ3 ise "Okul bence geleceğimizin bir çizelgesi gibi geliyor. Mesela hani okursan istediğin hayat okumazsan mecburi bir hayat gibi geliyor bana." sözleriyle ifade etmiştir. Bu görüşlerin yanı sıra okula yönelik düşüncelerini okulu sevmediği ve zaman kaybı olarak gördüğünü ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. KÖ13'ün "okula bir duygu hissetmiyorum açıkçası sevmeye de değil de yani zorunlu tutulan ve gelmemiz gereken bir yer olarak görüyorum" görüşü ile EÖ7 ise "Evde işler dururken buraya geliyoruz, burada da zaman öldürüyoruz olumsuz yönü bu, evdeki işlerimizi bırakıyoruz buraya geliyoruz." görüşü ile ifade etmiştir.

Öğrencilerin arkadaşlarının okula devam etme durumlarına bakıldığında sadece dört öğrencinin okulu bırakan ya da bırakmayı düşünen arkadaşı olmadığı, diğer tüm öğrencilerin

ise yakın arkadaşları arasından ya da çevrelerinden okulu bırakmış ya da bırakmayı düşünen arkadaşları olduğu görülmüştür. EÖ4 bu konudaki görüşünü *“On kişiden beşi bırakmıştır yani.”* olarak ifade etmiş ve bu arkadaşlarının çeşitli işlerde çalıştığını belirtmiştir. KÖ13 ise *“o hem dersleri sanırım hem de onun olduğu ortamda aynı aynı köy ortamı pek kızlar okumuyor zaten okumak ailesi desteklemiyor diyelim o yüzden okumadı”* sözleriyle okula devam etmeyen arkadaşının gerekçesi hakkındaki düşüncelerini açıklamıştır.

Öğrencilerin kendileri ve yakın çevrelerindeki arkadaşlarının aileleri ile ilişkilerine bakıldığında ise bir kısmının ailesi tarafından okumaya teşvik edildiği, bir kısmının ise ailesinin okul terkine yönlendirdiği ya da okulu bırakma isteğini onayladığı görülmüştür. Ailesinin okula devam etmesi konusundaki desteğini KÖ6 *“... annem okumamı çok istiyor çünkü kalırsam yani okumasam direkt yani şey evlendirirler köy yerinde hiçbir şey yapmadan bir iş imkânı filan yok direk evlendirirler. Yani okumamı istiyor annem kendimden daha çok istiyor.”* sözleriyle ifade etmiştir. Arkadaşının ailesi nedeniyle okulu bıraktığını ifade eden KÖ18 bu görüşünü *“o hem dersleri sanırım hem de onun olduğu ortamda aynı aynı köy ortamı pek kızlar okumuyor zaten okumak ailesi desteklemiyor diyelim o yüzden okumadı”* sözleriyle açıklamıştır.

Çalışma hayatı hakkındaki öğrenci görüşlerine bakıldığında sadece bir öğrencinin herhangi bir işte çalışmadığını belirttiği diğer öğrenciler arasında ise iş ve okulu birlikte yürütenler olduğu, yaptıkları işlerin genellikle esnek saatlere sahip olduğu görülmüştür. Araştırma katılımcılarının tamamının ailesi geçimini tarım, hayvancılık ve sondaj işleriyle sağlamaktadır. Bundan dolayı evdeki tüm bireyler bu konuda birbirine yardımcı olmaktadır. Aile işiyle beraber köyde yaşayan diğer kişilerin işlerine de para karşılığında giden öğrenciler bulunmaktadır. Genellikle gün içerisinde okuldan kalan zamanlarda kendi ailelerinin işlerine yardımcı olmakta, hafta sonu ve yaz tatillerinde de “günlük” olarak adlandırdıkları başkalarının tarla işlerine gitmektedirler. Okulla birlikte işe de gittiğini belirten EÖ4 bu süreci aşağıdaki gibi açıklamıştır.

“Hocam her gün okuldan mesela sabahtan gelmeden mala bakıyorum, saat beşte kalkıyorum, sekize, yedi buçuğa kadar mala bakıyorum, gelince üzerimi değiştiriyorum banyo yapıyorum. Servise biniyorum, sekizde servise biniyorum. Sekiz buçukta buraya geliyorum, derse başlıyoruz işte. Ondan sonra eve gidiyorum mala bakıyorum tekrardan hayvanlara bakıyorum sulamadır vesairedir oraya gidiyorum”

Bu öğrenciler arasında okulla birlikte işi yürütmenin zor olduğunu ifade eden öğrenciler olduğu gibi etkilenmediğini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. KÖ19 bir işte çalışmanın okula etkisi olmadığını ifade ederek *“etkilemiyor aksine beni daha motive ediyor hani kendi paramı kazanmam hani test kitabıdır dersleri daha fazla alabilme imkanı oluyor.”* demiştir. Bunun aksine, çalışmanın okul hayatını olumsuz etkilediğini düşünen KÖ14'nün görüşleri ise şu şekildedir:

Şöyle ki sabah çalışıyorum koyuna bakıyoruz öğlen okula gidiyorum ikindide çok az kısa bir süre oluyor o işte benim çalışmama biraz engel oluyor... benim için şöyle değişirdi sadece eksik derslerim değil bence eksik olmayan derslerim de tamamlayıp daha üst seviyeye taşıyabilirdim.

Okul ve çalışmaya ayırdıkları zaman dışındaki serbest zamanlarda yaptıkları etkinliklerden bahseden öğrenciler en fazla televizyon, telefon ve sosyal medyaya vakit ayırdıklarını ifade etmişlerdir. Bunun dışında kitap okuduklarını, dinlendiklerini, kardeşleriyle ilgilendiklerini ve ev işlerine yardım ettiklerini, ders çalıştıklarını, müzik dinlediklerini, resim yaptıklarını, bisiklet sürdüklerini ve aileleriyle vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgulara örnek olarak KÖ10 okul dışındaki zamanında yaptıklarını *“Okul dışındaki zamanımı telefonla oynayarak evde normal arkadaşlarımla konuşarak televizyon izleyerek”* sözleriyle açıklamış; KÖ16 ise *“Resim çizmeyi severim mesela, genellikle kitap okumak veya resim çizerim fazla ders çalışırım ama genellikle işte o aktivitelere yönelirim. Müzik dinlerim genellikle Youtube’da vloglara falan bakıyorum.”* şeklinde ifade etmiştir. KÖ14 ise aşağıdaki görüşüyle boş zamanlarında yaptıklarını örneklendirmiştir.

“hafta sonları da daha çok ortanca kardeşimin dersleri oluyor onlara yardım ediyorum hem böylece eski dersleri de tekrar etmiş oluyorum hoşuma giden bir kitap varsa onu okumayı sürdürüyorum daha çok roman okuyorum anneme yardım ediyorum babama yardım ediyorum ve hafta sonu bitiyor”

Öğrencilerin geleceğe dair planları ve hedefleri arasında ise en fazla üniversiteye gitmek, belirli bir meslek sahibi olmak görüşü yer almaktadır. Tercih edilen meslek grupları arasında en fazla öğretmenlik, askerlik, polislik ve sağlık alanındaki meslekler bulunmaktayken bunların dışında aşçılık, mimarlık, şoförlük ve bir öğrenci tarafından da diğer hedeflerinin yanında konservatuvara gitme isteği belirtilmiştir. KÖ11 planlarına ilişkin görüşünü *“İlk önce çocuklarla aram yani çocukları çok seviyorum, çocuklarla aram iyi çocuklara anlayabiliyorum, onlara yakınlaşıyorum onların istediği gibi onların istediği şekilde onlarla oyun oynayabiliyorum. Bu yüzden okul öncesi öğretmenlik. Polislik de yani filmlerden izlediğim kadarıyla falan o yüzden.”* sözleriyle açıklamıştır. Öğrencilerin bir kısmı ise baba mesleğine devam edeceğini ifade etmiştir. Bu bulguya EÖ22’nin *“...babam hayvancılıkla uğraşiyor yani hem de elektrikte çalışıyor daha önceki bizim işte daha önceki nesiller de hayvancılıkla uğraşiyor işte yani ilk başladıklarındaki zamandan bu yana yani bayağı büyümüşler ben de işte onu devam ettirmek aslında amacım köyde kalırsak öyle...”* görüşü örnek verilebilir. Öğrenciler arasında geleceğe dair düşüncelerini meslek sahibi olmak yanında dünyayı gezmek, iyi insan olmak ve kendi ayakları üstünde durmak olarak belirtenler de bulunmaktadır. Örneğin KÖ17 *“öncelikle bir kendi ayaklarımın üzerinde durmak istediğimi yapabilmek hür olarak kimsenin bana karışmaması gerekir onun için de bir meslek sahibi olmak gerekir tabii ki kendi ayaklarımın üstünde durmam gerekir hedeflerim bunlar”* sözleriyle görüşünü açıklamıştır.

Öğrencilerin gelecek hakkındaki görüşlerinde çeşitli kaygıları da olduğu ortaya konmuştur. Bu kaygılar üniversiteye gidememe, işsizlik, üniversiteye gitse de bir şey değişmeyeceği şeklindedir. KÖ13’ün gelecek kaygısı hakkındaki görüşleri *“İşsizlik korkusu, okuyacağım üniversitenin durumu üniversiteden sonra bir işte çalışacak mısın yoksa boş mu duracaksın yoksa o sınavdan YKS’den sonra kaç kere YKS’de şansını deneyeceksin bunlar kaygılandırıyor”* şeklindedir. Gelecek hakkında kaygı duymadığını ifade eden öğrenciler ise bu durumu şartların değişmeyeceği, uzun vadeli planlar yapmadığı ve kendilerine dair umutsuzlukları ile

ilişkilendirmişlerdir. Bu öğrencilerin görüşlerine örnek olarak ise EÖ4'ün *"Bilmiyorum hocam okumak istiyorum ama eldeki şeyler yani nasıl diyeyim ben size, okusam bir şey olacağını zannetmiyorum hocam yani bir yerlere varacağını zannetmiyorum o yüzden baba mesleğiyle veya kendine bir iş kurmaya düşünüyorum."*, EÖ20'nin *"kısa vade sadece yarınımı düşünüyorum fazlasını düşünemiyorum"*, ve KÖ6'nın *"Ne bileyim çalışınca sanki bir şey yapamayınca, boşlayasım geliyor, böyle olmayacak gibi benden olmaz diyorum, vazgeçiyorum hemen."* sözleri verilebilir.

3.3 Öğrencilerin Okul ve Sınıfta Sunulan Fiziksel, Sosyal ve Akademik Çevre Hakkındaki Görüşleri

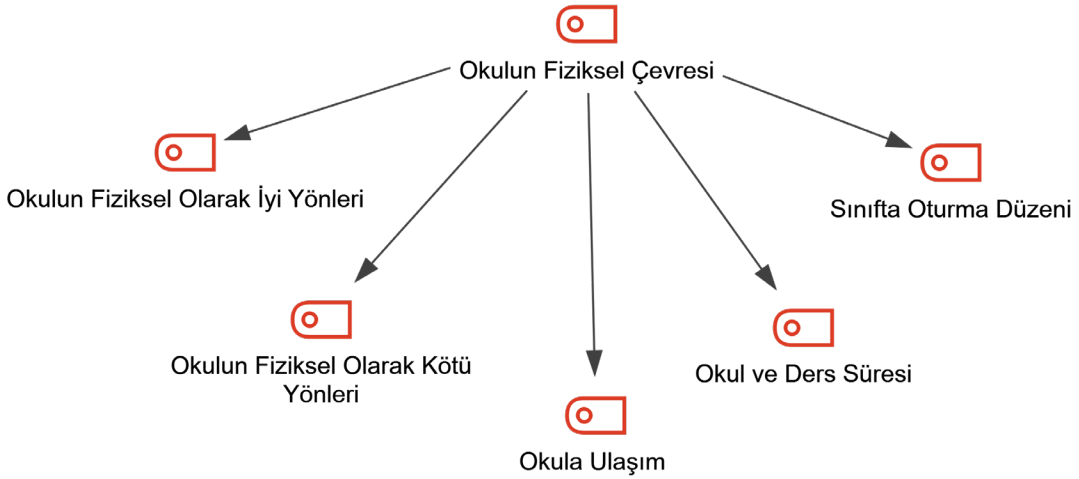
Öğrencilerin okuldaki ve sınıftaki duruma yönelik görüşleri fiziksel, sosyal ve akademik çevre altında ele alınmıştır (Şekil 5).

Şekil 5. Okuldaki ve sınıftaki durum- Hiyerarşik kod alt kod modeli

3.3.1.Okulda ve sınıfta öğrenciye sunulan fiziksel çevre

Okulun öğrenciye sunduğu çevrenin fiziksel özellikleri de öğrencilerin okul hayatına yönelik görüşleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Fiziksel çevreye yönelik öğrenci görüşleri okulun fiziksel olarak iyi ve kötü yanları, okula ulaşım, okul ve ders süresi ile sınıfta oturma düzeni altında sunulmuştur (Şekil 6).

Şekil 6. Okulun Fiziksel Çevresi - Hiyerarşik kod-alt kod modeli

Okulun fiziksel olarak iyi bulunan yönleri arasında okulun sevilen yerleri ve fiziksel ortamın uygunluğuna yer verilmiştir. Öğrenci görüşlerine göre okul bahçesi okulun en sevilen yeriyken ayrıca koridor, kütüphane, sınıf ve spor alanlarının tercih edildiğine dair görüşler ifade edilmiştir. Okul bahçesi açık hava olması, arkadaşlarla zaman geçirilmesi nedeniyle tercih

edilirken; koridor ve sınıf ders aralarında sohbet etmek, arkadaşlarla bir arada olmak için tercih edilmektedir. Sınıf ve okul bahçesinde yapılan gözlemlerde de öğrencilerin okul bahçesinde ve sınıflarda arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirdiği görülmüştür (16.05.2023_Gözlem4). KÖ18'in bu konudaki görüşleri ise "Genelde okul bahçesi genelde okulumuzda da fazla bir etkinlik olmadığı için spor aletleri falan olmadığı için genelde okulun bahçesi bank falan...açık hava böyle daha iyi oluyor mesela güneşli havalar dışarıda ne bileyim hani daha güzel" şeklindedir. En sevdiği alanın kütüphane olduğunu söyleyen KÖ17; "Kitap okumayı seviyorum zaten kütüphanede de okuldan çok çok güzel bir havası var o yüzden kitaplarla iç içe olmayı çok sevdiğim için kütüphaneyi şey yapıyorum seviyorum" demiştir. Okulun kütüphanesi ve okul bahçesindeki oturma alanından örnekler Fotoğraf 1. ve 2'de sunulmuştur.

Fotoğraf 1. Yeni okul kütüphanesi

Fotoğraf 2. Okul bahçesinde bir oturma alanı

Okulun fiziksel olarak kötü bulunan yönleri arasında serbest etkinlikler için alan ve malzeme gereksinimi ile okulun ve sınıfın fiziksel ortamındaki sorunlar yer almaktadır. Öğrenciler okulda kantinin olmamasından şikayetçidir. Bununla beraber okulda vakit geçirilecek yeterince alanın olmaması, top ve file gibi spor malzemelerinin eksikliği ile spor alanlarının bakımsız durumu öğrencilerin kötü olarak gördüğü yönlerdendir. KÖ10 bu konuda: "Sosyal ortam açısından voleybol sahası daha iyi olabilirdi. Top eksik." demiştir.

Okula ulaşım ile ilgili görüşlerini belirten öğrencilerden servisle ulaşım sağlayanlar servislerin ders saatinden çok önce okula geldiğini bu yüzden de okulda boşa beklediklerini, yürüyerek ulaşım sağlayanlar ise yaz ve kış şartlarında okula ulaşımın iyice zorlaştığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin birçoğu okulun konumundan ziyade yaşadıkları konumdan da memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. KÖ6 bu konuyla ilgili "İşte servis sıkıntı oluyor bazen erken de kalkmıyoruz da, okula çok aşırı erken geliyoruz biz sekiz buçukta ders başlıyor biz yediyi kırkbeş geçe falan okulda oluyoruz aşırı erken okulda oluyoruz, o biraz sıkıntı oluyor boş zaman işte olmuyor." demiştir. Kırsal bir alanda yaşadıkları için, şehir ya da ilçe merkezine ulaşımın zor olduğunu, dersler dışında bir kursa veya dershaneye gidemediklerini, bundan dolayı kısıtlı bir sosyal ortama sahip olduklarını ve farklı yerlere gitme hevesinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ19'un "köyde olduğum için fazla imkanım yok hani daha farklı şeylere de yönelmek istiyorum illa bir Türkçe matematik değil yüzmek olsun diğer şeyler olsun ama imkan olmadığı için onlar olmuyor" görüşü verilebilir.

Çalışmada, öğrencilerin okul ve ders süreleri hakkındaki görüşleri de incelenmiştir. Öğrenciler ders saatlerinin uzun olduğunu, teneffüs süresinin ise kısa olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan gözlemlerde de öğrencilerin teneffüsler esnasında teneffüs süresinin kısalığından şikâyet ettikleri ve teneffüste vakit ayıramadıkları için ders zili çaldıktan sonra lavaboya gittikleri görülmüştür (23.05.2023 Gözlem Raporu7; 16.05.2023 Gözlem Raporu4). İkili eğitimde öğlenci olduklarında kendilerine daha fazla zaman kaldığını ve bu sistemin daha iyi olduğunu ifade eden öğrencilerin yanı sıra bu sistemde okula öğlen gelmenin daha zor olduğunu, akşam eve gittiklerinde geç olduğu için eskisi kadar ders çalışmadıklarını, akşam eve geç gitmenin kötü olduğunu, sabah evde oldukları zaman mecbur ev işi yaptıklarını ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerine örnek olarak KÖ17 görüşlerini:

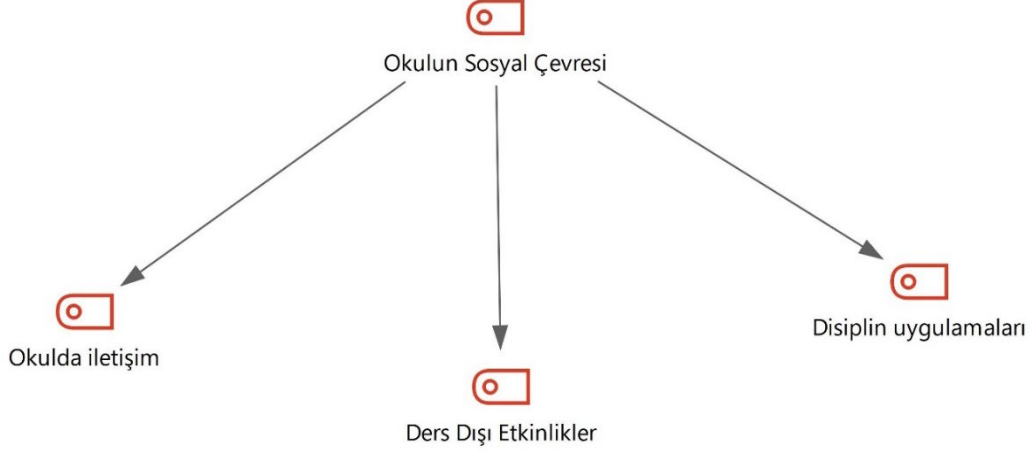
Zaten akşam eve gidince daha yorgun oluyoruz sabah da ders çalışabiliriz zaten ders çalışmamıza şey yok da daha şey oluyor ne diyeyim sabah geç kalkıyoruz zaten kalkınca da ders çalışma isteğimiz mesela benim ders çalışma isteğim bulunduğum ortama göre değişir mesela kalkıyorum falan biraz daha geç kalkıyorum o yüzden ders çalışmaya vakit ayıramıyorum zaten okuldan gelince de yorgun oluyorum kötü olumsuz oldu.

şeklinde ifade etmiştir.

Sınıftaki oturma düzenleri hakkında görüş bildiren öğrenciler, oturma düzenini sınıf öğretmenlerinin belirlediğini ifade etmiştir. En arka sırada oturduğunu ifade eden öğrenciler, arkadaşlarının arka sırada oturmayı tercih ettiğini, arkada oturmanın derse katılımını etkilemediğini, dersi dinlemek isteyen kişinin arka sıralarda da dinleyebileceğini veya uyuyacak öğrencinin ön sıralarda da uyuyacağını ifade etmişlerdir. Öte yandan dersi dinlememek, arkadaşlarıyla konuşmak veya uyumak için arka sırada oturmayı tercih ettiğini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. EÖ12'nin görüşü ise dersi dinlemeyenlerin arka sıralarda oturduğunu destekler nitelikte şu şekildedir: *"Genelde ne bileyim oralar iyi geliyor yani iyi geliyordu derse katılanlar genelde önde oturur biz arkada otururuz öyle yani."* Bununla beraber ön sıraları tercih eden öğrenciler ön sırada oturunca öğretmenle daha rahat iletişim kurabildiklerini, göz teması kurabildiklerini, tahtayı daha iyi görebildiklerini, derse daha fazla katıldıklarını, arka sıralarda oturlarsa arkadaşlarıyla konuşacaklarını belirtmişlerdir. Bu konuda öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ19 *"Öğretmenlerle iletişim daha çok oluyor göz teması kurma daha çok oluyor soruya katılabiliyorum zaten sözel derslere cevap verdiğim zaman söylediğim ilk öğretmen benimkini duyuyor zaten o şekilde o yüzden."* Sözleri verilebilir.

3.3.2. Okulda ve sınıfta öğrenciye sunulan sosyal çevre

Öğrencilerin okuldayken içinde buldukları sosyal çevre okulda iletişim, ders dışı etkinlikler ve disiplin uygulamaları altında ele alınmıştır (Şekil 7).

Şekil 7. Okulun sosyal çevresi- Hiyerarşik kod-alt kod modeli

Okulda iletişim kategorisinde sosyal ortamın iyi ve kötü yönleri, öğrenci-öğretmen ilişkisi, okul yöneticileri-öğrenci iletişimi, öğrenciler arası iletişim ve cinsiyet farklılıklarına yer verilmiştir. Öğrencilerin görüşlerine göre sosyal ortamın iyi yönleri arasında zorbalık olmaması, sınıf içerisinde iyi bir iletişim olması, sosyal ortamın samimi olması, sınıf içerisinde gruplaşmaların çok olmaması yer almaktadır. Sosyal ortamın iyi yönleri hakkında öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ3 aşağıdaki görüşü ifade etmiştir:

... bizim sınıf zaten az kişi olduğu için sanki kardeş gibiyiz, 7 kişiyiz yani. Çok iyi, bence çok büyük bir şans. Bu 7 kişi olmak sanki özel eğitim özel bir okuldaymışız gibi çok memnunum. Yani hiçbir şeyi hiç düşünmeden gidip paylaşabilirim mesela benim sınıftakilerle. Öyle yani dersleri de güzel, okuyorlar.

Sosyal ortamın kötü yönleri arasında ise öğrencilerin dedikodu yapması, okulda az öğrenci olması, gruplaşma olması, öğrencilerin birbirini aşağılaması, dalga geçmesi veya hakaret etmesi, karşı cinsle ilişkilerin göz önünde olması, samimi olmaması, öğrencilerin kız-erkek grupları halinde vakit geçirmesi, erkek öğrencilerin birbirine şiddet uygulaması yer almaktadır. Sınıf içerisindeki iletişimden memnun olmayan KÖ14'ün görüşü:

Şöyle olabilirdi arada mesela fiziksel olarak diğerlerinden farklı olan çocuklar oluyor mesela gözlük takan ya da boyu kısa olan ya da kilolu olan bazı durumlarda onları aşağılayabiliyorlar bu hoşuma gitmiyor daha çok böyle birbirlerinin açıklarını kapatan bir sınıfım olsaydı bence daha çok hoşuma giderdi.

şeklindedir. Yapılan gözlemlere dayalı olarak hem iyi hem de kötü yönleri destekleyen bulgular yer almaktadır. Teneffüs ve öğle aralarında yapılan gözlemlerde öğrencilerin kız-erkek grupları halinde vakit geçirdikleri, özellikle erkek öğrencilerin birbirleriyle dalga geçtikleri, hakaret ettikleri ve hatta şiddet uyguladıkları görülmüştür (05.05.2023 Gözlem raporu1; 30.05.2023 Gözlem Raporu8). Bunlarla beraber 9 ve 11.sınıf öğrencilerinin teneffüste birlikte oldukları, kız ve erkek gruplarının beraber zaman geçirdiği de gözlemlenmiştir (05.05.2023 Gözlem Raporu1; 16.05.2023 Gözlem Raporu3 / 4).

Öğrenci ve öğretmenlerin iletişimi hakkında görüşler incelendiğinde, öğrencilerin öğretmenlerle rahat iletişim kurdukları söylenebilir. KÖ19 bu durumu şöyle ifade etmiştir: *“Benim okuduğum okulda öğretmenlerin öğrencilerin konuşması iletişimleri gayet iyi... Çünkü hani ben bir şey söylediğim zaman ya da sorduğum zaman cevabını alabiliyorum hani ertelenmeden bu şekilde”*. Bununla beraber öğretmenlerin çok sıkmayan, yumuşak huylu, eğlenceli, derste etkinlik yaptırarak, mütevazı, sevgi dolu, şefkatli, objektif, anlayışlı, hoşgörülü, nazik, dersleri önemseyen, saygılı, aile arkadaş gibi, adil gibi özelliklerini iyi özellikler olarak nitelendirmişlerdir. EÖ20 öğretmenlerle ilgili görüşünü *“Daha çok babacan tavırlı çocuk ruhlular onları seviyorum kafa dengi diyelim”*. sözleriyle açıklamıştır. KÖ14 ise öğretmenlerin davranışlarına yönelik *“bence çok nazikler öğrenciler bir yanlış davranışta da bulunsa derste ya da okul içinde onu iyi karşılamaya çalışıyorlar davranışlarını öğrencilere karşı seviyorum”* görüşünü ifade etmiştir. Yapılan gözlemlerde de öğretmenlerin öğrencilerle şakalaştıkları, ders dışı konularla ilgili de konuştukları, öğrencilerin öğretmene soru sorarken veya anlamadıkları yerleri sorarken çekinmedikleri, öğretmenlerin öğrencilerle birlikte voleybol oynadıkları gözlemlenmiştir (12.05.2023 Gözlem Raporu2; 07.06.2023 Gözlem Raporu12).

Okul yöneticileri ile öğrencilerin arasında da rahat bir iletişim ortamı kurulduğu belirlenmiştir. Acil bir durumda izin verilmesi, samimi olmaları, güler yüzlü olmaları, öğrencilere arkadaşça yaklaşımları, kibar olmaları okul yöneticilerinin iyi özellikleri arasında yer almıştır. Yönetimin daha sıkı olması gerektiği ve okul müdürünün daha sert olması gerektiği de öğrencilerin görüşleri arasındadır. Okul yöneticilerinin odasında yapılan gözlemlerde de öğrencilerin yöneticilerin odasına girmekten çekinmedikleri, markete gitmek ve bahçeye çıkmak için izin almaya geldikleri gözlemlenmiştir (05.05.2023 Gözlem Raporu1). Bu konuda öğrenci görüşlerine örnek olarak KÖ18’in görüşleri: *“Anlayış gösteriyorlar çünkü bir öğrenci şu dersim boş dışarı çıkabilir miyim deyince çıkabilirsiniz diyorlar mesela. Veyahut da bir olay olduğunda onlar hemen çözüyorlar. Kötü bir olay olsa bile onlar iyi davranmaya çalışıyorlar, kötü davranmıyorlar.”* şeklindedir.

Öğrencilerin arkadaş ilişkilerine bakıldığında iyi arkadaş ilişkilerine sahip olduğunu ifade eden öğrenciler arkadaşlarının akademik durumlarının da iyi olduğundan, sınıf arkadaşlarıyla birbirlerinin sırlarını koruduklarından, arkadaşlarıyla birbirlerini desteklediklerinden, arkadaşların kaygıya iyi gelmesinden, yakın ilişkiler kurduklarından bahsetmişlerdir. KÖ19 arkadaş ilişkileri hakkında *“Onların dersleri de gayet iyi sayısalı onların iyi benim sayısalım kötü diğer sözcüklerimiz iyi onlardan yardım alıyorum bazen denk geldikleri zaman onlar da...”* demiştir. Öğrenciler kötü arkadaş ilişkilerine yönelik hem yakın arkadaşlarının onlara olan kötü etkisinden, hem de ilişkilerinden bahsetmişlerdir. Öğrenciler arkadaşlarının da kendilerine benzediğini, akademik durumlarının kötü olduğunu, kendilerini kötü etkilediklerini, karşı cinsle ilişkilerinin kendilerini de etkilediklerini ifade etmişlerdir. Yakın arkadaş çevresinden okulu daha önceden bırakmış arkadaş olup olmama durumu, öğrencinin okul terki düşüncelerini etkilemektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun okulu bırakmış bir arkadaş olduğu görülmüştür. EÖ2 arkadaş ortamının kendisini de etkilediğini *“Hocam arkadaş çevresi bizi*

bozdu. Çalışmak isteği hiç yoktu. Çalışmak istemiyordum. Okula da gelmek istemiyordum. 11. sınıfta da boşladım. ...” görüşü ile ifade etmiştir.

Öğrencilerin kendi aralarındaki iletişime dair görüşleri incelendiğinde öğrencilerin okulda karşı cinsle ilişki kurulmasından memnun olmadıkları ve bunu bir disiplin problemi olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. KÖ17 *“yani sevgili işleri oluyor da hocalar tarafından baskın falan düzenleniyor ya baskın seviyesine düzenlenecek kadar olmaması gerekir. Tamam erkek arkadaşı var ama yani o kadar fiziksel temasta olmaması gerekir.”* demiştir. Öğrenciler arasındaki iletişimi incelemek adına yapılan gözlemlerde ise öğrencilerin çoğunlukla hemcinsleriyle vakit geçirdikleri, birbirlerine hakaret etmekten ve kötü sözler söylemekten çekinmedikleri, birbirlerini kovaladıkları, vurdukları görülmüştür (05.05.2023 Gözlem Raporu1; 12.05.2023 Gözlem Raporu2; 16.05.2023 Gözlem Raporu4). Öğrencilerin davranışlarına ilişkin KÖ6 görüşünü şöyle ifade etmiştir:

Öğrenciler de ailelerinden terbiye almamışlar bence ben öyle düşünüyorum. Bazı öğrenciler var ki aşırı terbiyesizler, yaptıkları, konuştukları, davranışları hiç bilmiyorlar bence önce ailelerinden terbiye alıp gelmeleri gerekiyor. Ailesinin bakamadığı çocuğu buraya göndermişler, göndermeyin o zaman yani çocuğunuz zaten okumayacak hiç boşlasın yani öğretmenlerimiz zaten iyi bence, öğrenciler biraz kendilerine çeki düzen verse daha iyi olur.

Öğrencilerin içinde buldukları sosyal ortamda cinsiyet farklılıkları hakkında da görüş belirtmişlerdir. Erkek öğrencilerin evde ders çalış baskısına maruz kalmadıkları, erkeklerin okula devam etmese de her işi yapabilecekleri, özellikle kız öğrencilerin okumaya devam etmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Cinsiyet farklılıklarına dair görülen bir diğer durum da bazı kız çocuklarının okula devam etmesine izin verilmemesidir. KÖ13'ün görüşleri, *“[Kuzeni hakkında] Onların onun olduğu ortamda genelde kızlar okumuyor erken yaşta evlendiği için bu kız da işte derslerinin iyi olmayışı da etkili okumamasında... Aynı köy ortamı pek kızlar okumuyor zaten okumak ailesi desteklemiyor diyelim o yüzden okumadı”* şeklindedir. Erkek kardeşi ve kendisine ders konusunda farklı baskı yapıldığını ifade eden KÖ5 ise, *“[Erkek kardeşi hakkında] O dersi fazla umursamaz erkek ya hocam ona daha çok baskı uygulanmadığından dolayı, kızlar mesela annem okuyacaksınız okuyacaksınız diye çaba gösterir ama ona fazla şey etmezler, üstünde durmazlar ders çalış demezler o biraz rahat.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Yapılan gözlemlerde de erkek ve kız öğrencilerin birbirlerinden farklı tavır ve davranışlara sahip oldukları görülmüştür. Kız öğrencilerin sınıfta öğretmene yakın oturması, dersi takip ederek anlamadıkları yerleri sorması ve öğretmenin sorularına cevap vermelerinin yanı sıra erkek öğrencilerin sınıfın arka sıralarında birbirleriyle konuştukları, birbirlerine vurdukları, sınıfta gezindikleri, öğretmenin erkek öğrenci derse katmaya çabalaması gözlemlenmiştir (12.05.2023 Gözlem Raporu2).

Ders dışı etkinlikler kategorisinde ise sosyal etkinliklerde görev alma ve almama, sosyal etkinliklerin iyi ve kötü özellikleri yer almaktadır. Öğrencilerin sosyal etkinliklerde görev alma konusundaki görüşleri incelendiğinde öğrencilerin çoğunlukla sosyal etkinliklere katılmayı tercih ettikleri ve spor etkinliklerine daha fazla katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Görev aldığı etkinlikler hakkında KÖ14 ise, *“Kutlamalarda Çanakkale zaferiyle ilgili bizi kutlama yapıyorduk*

o zaman da ben şey olmuşum günün anlam ve önemini belirtmek için konuşma yapmışım sonra sahne arkasında görevler aldım onlara yardım ettim benim çok hoşuma gitti bu." ifadesiyle görüşünü belirtmiştir. Sosyal etkinliklere yönelik görüşler incelendiğinde, öğrencilerin özel günlerde düzenlenen etkinlikleri ve spor etkinliklerini sevdiği ortaya konulmuştur. Bunların yanı sıra, sosyal etkinliklerin öğrencilerin kafasını dağıtmaya yardımcı olduğu, eğlenceli olduğu, etkinliklerin öğrencilerin ufkunu açtığı da görüşler arasındadır. Sosyal etkinliklerde görev almamayı tercih eden öğrenciler ise sahneye çıkmaya utandığını, topluluk önünde konuşmanın stresli olduğunu, içe kapanık olduğunu, eğer sahneye çıkarsa arkadaşlarının hakkında kötü düşüneceğini ve sosyal etkinliklerde öğretmenlerin çalışkan öğrencileri görevlendirdiğini, sosyal etkinliklerin dersleri aksattığı, sınav döneminde olduğunu ve bu yüzden görev almadığını ifade etmiştir. KÖ10'un görüşü, "Görev olarak katılmak da güzel, izleyici olarak katılmak da güzel. Ama görev olarak katılmakta orada bir sürü insanın karşısında konuşuyorsun falan utanıyorum o yüzden izlemek daha iyi benim için." şeklindedir.

Sosyal etkinliklerin olumsuz yönleri hakkında öğrenci görüşleri incelendiğinde ise öğrencilerin sosyal etkinliklerin azlığından, düzenlenen sosyal etkinliklerin de duyurusunun yapılmadığından, gezi sayısının ve spor turnuvalarının sayısının azlığından ve yapılan sosyal etkinliklerin dersleri aksattığından, ders çalışmaya engel olduğundan memnun olmadıkları saptanmıştır. Sosyal etkinliklerin sadece milli bayramlar gibi özel günlerde düzenlendiğini ve bunlar dışında sosyal etkinlik düzenlenmediğini belirten KÖ17 görüşünü aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

Yetersiz tabii ki mesela sadece özel günlerde milli günlerde yapılıyor şiir okumak falan ama çoğu kişinin ilgisini çekmiyor tabii ki bunlar ilgi çekici şeyler yapılmalı mesela işte masa tenisimiz var ama çok az sayıda oynayan kişi yok voleybol sahası bunun gibi aktivitelerin olması gerekiyor yetersiz o yüzden

Okulun sosyal çevresinin içinde disiplin uygulamaları da yer almaktadır. Disiplin uygulamaları içerisinde okul kuralları, öğrencilerin devamsızlık yapma ile yapmama sebepleri ve disiplinin uygulanması hakkında görüşlere yer verilmektedir. Öğrencilerin olumlu gördüğü kurallar arasında telefon getirilmemesi, derse geç kalmama, üniforma giyilmesi, uygunsuz aletlerin okula getirilmemesi, sigara içilmemesi, arka bahçeye geçilmemesi bulunmaktadır. Öğrencilerin, okul kurallarının var olması gerektiği ve yararlı olduğu görüşüne sahip oldukları saptanmıştır. Okul kurallarının iyi olduğunu ifade eden KÖ19'un görüşü:

Bütün kuralları seviyorum zaten bazı insanlar hani kuralları eziyor ama ben bütün kuralları seviyorum kural hayatımıza düzen koyuyor okuldaki bütün kurallar iyi disiplin içerisinde olan her yeri daha seviyorum evde de zaten benim eşyalarım olsun dolaplarım olsun hepsi disiplin içerisinde saatim zamanım her şey disiplinli.

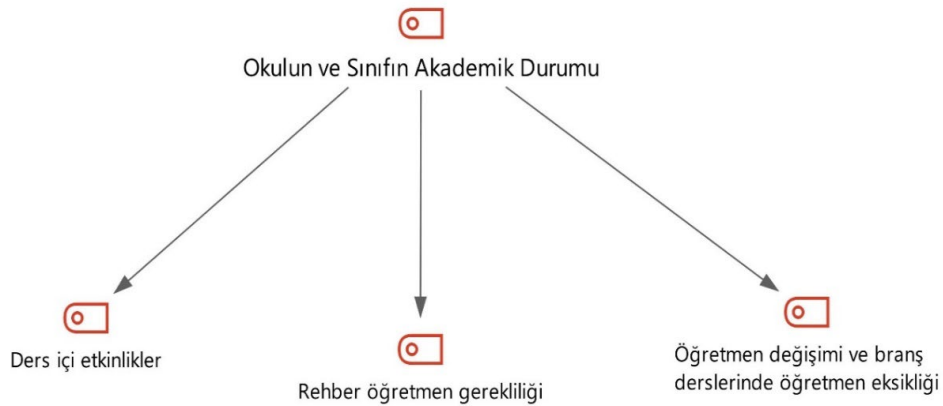
şeklindedir. Disiplinin uygulanması konusunda öğrencilerin görüşleri incelendiğinde, öğrenciler okula gizlice telefon getirdiklerini, sigara içtiklerini belirtmişlerdir. Disiplin kurulunun kavga olduğunda toplandığını karşı cinsle ilişkilerde, sigara içenler yakalandığında, üniforma giyilmeden okula geldiğinde disiplinin daha sert olması gerektiğini düşünen

öğrenci görüşlerine de rastlanmıştır. Disiplin kurallarının sıkı bir şekilde uygulanmadığını ifade eden öğrencilerin yanı sıra disiplinin uygulanmadığını ve sadece uyarı verilerek görmezden gelindiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır. E12'nin disiplin uygulamalarının etkisine yönelik görüşleri *"Yani disiplin cezası cezadan korkumuzdan biz de fazla şey yapmadık yani ya kurallara uyduk diyelim kurallara uyduk disiplin korkusundan"* şeklindedir. KÖ9'un görüşü ise *"Korkutmaları gerekiyor bence bu konu hakkında çünkü kendini bilmeyip de birbirine giren çok oluyor o konu hakkında rahatsızız."* şeklindedir.

Olumsuz bulunan okul kuralları hakkında ise kimi öğrencilerin olumlu gördüğü telefon yasağı, teneffüslerde müzik dinleme yasağı, devam zorunluluğu, kişisel bakım malzemelerinin getirilme yasağı, üniforma zorunluluğu ve arka bahçeye geçme yasağı yer almaktadır. Öğrencilerin devamsızlık yapma ve yapmama konusunda belirttikleri görüşler incelendiğinde öğrencilerin küçük bir kısmının devamsızlık yapmamaya özen gösterdiği, geri kalanların ise keyfi veya zorunlu durumlarda devamsızlık yapmaktan çekinmedikleri belirlenmiştir. KÖ14 devamsızlık yapmamasının sebebini, *"Çünkü okul hayatını seviyorum burada kendimize ait bir görüşlerimizi söyleyebileceğimiz yer bence burası o yüzden devamsızlık yapmayı sevmiyorum özel durumlar olmadıkça."* şeklinde ifade etmiştir. Devamsızlık yaptıklarını belirten öğrenci görüşlerine örnek olarak EÖ21'in görüşü *"işim olduğunda devamsızlık yaparım hasta olduğumda bazen de işte gezmek için"* şeklindedir. Bir diğer devamsızlık sebebini ifade eden öğrenci KÖ9 ise *"Babam var az önce bahsetmiştim emekli oldu, tek başına gidemiyor aylığına almaya, sürekli her ayın bir günü devamsızlık yapıyorum."* demiştir.

3.3.3.Okulda ve sınıfta öğrencilere sunulan akademik çevre

Okulda ve sınıfta öğrencilere sunulan akademik çevre ders içi etkinlikler, rehber öğretmen gerekliliği, öğretmen değişimi ve branş derslerinde öğretmen eksikliği kapsamında sunulmuştur (Şekil 8).

Şekil 8. Okulun ve sınıfın akademik durumu- Hiyerarşik kod-alt kod modeli

Ders içi etkinliklerde dersleri sevme/katılma durumu ile sınıf içinde etkinlik yapılma durumuna değinilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu başarılı olmadığını düşündüğü dersi sevmediğini belirtmiştir. Sevdiği derslerden bahseden EÖ15'in *"anlıyorum biraz bile olsa o yüzden"* ifadesinde de görüldüğü üzere, öğrencinin bir dersi sevmesi için "biraz bile olsa" anlaması veya başarılı olması gerekmektedir. Anlama ya da başarılı olma durumunun yanı sıra öğrenciler öğretmenini sevdiği, günlük hayatta hakkında sohbet edebildiği, boş geçen, beden,

görsel sanatlar vb. dersleri, oyun gibi etkinlikler yapabildikleri, eğlenceli buldukları, ilgi ve yeteneklerine uygun, sıkıcı olmayan, sözel olan/ezber gerektiren dersleri sevdiklerini ve katıldıklarını belirtmişlerdir. Sevmedikleri ise öğretmenini sevmedikleri, sıkıcı ve zor buldukları, fizik ve matematik gibi temel bilgilerinin eksik olduğunu düşündükleri, günlük hayatta işlerine yaramadığını düşündükleri dersler olarak ifade edilmiştir. Bununla beraber yine katılımcılardan yarısından fazlası derslere katılım gösterdiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında ise KÖ16'nın görüşleri şu şekildedir: *"Derse göre değişiyor işte sevdiğim o ders olunca daha fazla aktif olmaya çalışıyorum mesela İngilizceyi seviyorsam İngilizce daha fazla üstüne şeyler yapmaya çalışıyorum"*. KÖ13'ün görüşleri ise, *"Anlamadığım konuya zaten hiçbir şekilde katılım olmuyor, anladığım konu olduğu zaman katılıyorum öğretmenlerin de tabii ki etkisi var lise birdeyken en sevdiğim öğretmen ve en sevdiğim ders olan İngilizceye katılımım en yüksekti."* şeklindedir.

Dersler esnasında etkinlikler yapılması da dersin sevilmesini ve öğrencilerin ders işlerken sıkılmamasını sağlamaktadır. Öğrenciler arasında dersleri çok sevmeyen ve okulu bırakmaya eğilimli öğrencilerin dahi etkinlik yapılan, oyun oynanan dersleri ve bu derslerin öğretmenlerini sevdiği saptanmıştır. Öğrenciler, ders içerisinde yapılan etkinlikleri oynanan oyunlar, EBA platformu üzerinde yapılan interaktif çalışmalar, akıllı tahta üzerinden yapılan diğer alıştırmalar, rol yapma, soru-cevap çalışmaları, sınıfça kitap okuma şeklinde ifade etmişlerdir. Öğrenci görüşlerine göre, yapılan bu etkinlikler dersi daha iyi anlamalarını, eğlenmelerini ve böylece dersin sıkılmadan akıcı bir şekilde geçmesini sağlamaktadır. Ders içindeki etkinlikler hakkında öğrencilerden KÖ18 *"... oyunla böyle tahtadan etkinlik yaparak EBA'dan falan bir şeyler açarak şarkıları falan açarak bu daha iyi oluyor bizim için bence"* şeklinde görüşünü ifade etmiştir. KÖ6 ise ders içindeki etkinlikler bakımından iki öğretmenini karşılaştırmış ve görüşlerini şöyle belirtmiştir:

Mesela Y. hocamız var o sürekli tahtadan açıp anlatıyor böyle, sürekli slayttan açıp anlatıyor biz pek anlamıyoruz sürekli, çünkü hem Y. hoca oradaki yazıyı okuyor bize bir şey kattığını düşünmüyorum bence, sürekli okuyor kendi bir şey anlatmıyor mesela yok ya onu anlayamıyorum ben mesela. X hocamız var, Y hocamız da şey yapıyor mesela önce anlatıyor sonra bir soru cevap yapıyoruz, ondan sonra yazıyoruz bir daha soru cevap yapıyoruz, öyle de aklımda benim kalıcı kalıyor bence öyle olsa dersler daha mantıklı olur.

Sınıf içinde etkinlik yapıldığını söyleyen ve örneklendiren öğrencilerin yanı sıra etkinlik yapılmadığını ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin görüşlerine göre spor ve sanat ile ilgili dersler etkinlik yapılmadan boş geçmekte, 12. sınıfların öğretmenleri öğrencileri test çözmeleri için serbest bırakmaktadır. Öğrencilerin birkaçı ise öğretmenlerin sürekli ders işlediğini bunun da sıkıcı ve kötü olduğunu ifade etmişlerdir. Ders içinde yapılan gözlemlerde de öğretmenin tahtaya yazı yazdığı, öğrencilerin de defterlerine geçirdiği, öğretmenin bu sürede de dersi sadece düz anlatım yoluyla işlediği ve arka sırada oturan öğrencilerin *"ders sıkıcı"* diye aralarında konuştukları gözlemlenmiştir (12.05.2023 Gözlem Raporu2). KÖ6'nın görüşleri

“Derste bazen sürekli ders oluyor, böyle hiç kesintisiz, biraz da sohbet edilmesi gerekir bence, sürekli ders sürekli ders böyle gitmiyor.” şeklindedir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği Anadolu lisesinde öğrenci mevcudu yeterli olmadığından rehberlik servisi ve rehber öğretmeni bulunmamaktadır. Ortaöğretim kurumlarında öğrenci sayısı 150 ve üzeri olmadığı takdirde rehber öğretmeni norm kadrosu verilmemektedir (MEB, 2014). Öğrenci görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu rehber öğretmene ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir. Bununla beraber bazı öğrenciler ise sınıf rehber öğretmenlerinin rehber öğretmen ihtiyacını giderdiğini, rehber öğretmenin etkisi hakkında hiçbir fikri olmadığını, problemlerini arkadaşları ve ailesiyle paylaştığını veya hiç kimseye paylaşmadığını, rehber öğretmeni olsa da onunla hiçbir şey paylaşmayacağını bunlardan dolayı da rehber öğretmene gerek olmadığını belirtmişlerdir. Bu konudaki öğrenci görüşlerine örnek olarak açık öğretim lisesine geçmiş olan EÖ2'nin görüşleri, *“[Okulu bırakma kararı ile ilgili] Değiştirdi hocam. Hoca olumlu etkilerdi, bize öyle diyen olmadı hiç yani rehber hocası gibi ya kimse demedi.”* şeklindedir. EÖ20'nin görüşleri şu şekildedir: *“Konuşurdum hocam ortaokulda hep öyleydi bizim rahatsızlık olunca rehber hocama giderdik rahatlardım geliyordum yönlendiriyordu.”*. KÖ13 ise rehber öğretmen hakkındaki görüşlerini, *“Eğer bizim için gerçekten çabalaniyorsa öğretmenin benim üzerimde veya benim gibi diğer öğrenciler üzerinde tabii ki bir etkisi olurdu ama sınav yönünde başka farkındalık yönünden etkili olamazdı yani ne kadar olmak istese de en büyük etken kendimiz”* şeklinde ifade etmiştir.

Öğrencilerin akademik anlamda memnun olmadıklarını belirttikleri bir diğer konu ise öğretmen değişimi ve öğretmen eksikliğidir. Bu konuda katılımcıların önemli bir kısmı öğretmen değişiminin olumsuz etkisi hakkında görüş belirtmiştir. KÖ17'nin görüşleri,

Öncelikle kötü etkiler tabii ki bizim buraya tam atanmış olan öğretmenlerin gelmesini istiyorum ücretli olduğu zaman işte hocalar istedikleri zaman istifa edebiliyorlar zaten bu durumda da bizim eksik olan hocalarımız boşta kalmış oluyor o yüzden mesela bir hocaya alıştım derken tam gitti yeni hocaya alıştım derken o da gitti kötü olumsuz yani bu durum.

şeklindedir. Bununla beraber öğretmen değişiminin olumlu veya olumsuz bir etkisi olmadığını ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır. EÖ7'nin görüşleri ise *“Beni hiçbir şekilde etkilemiyor çünkü o kadar derslere özen veren birisi değilim o yüzden pek etkilenmedim”*. şeklindedir.

Öğretmen değişiminin yanı sıra öğrenciler, eksik branş öğretmenleri olduğunu, bu branşların farklı öğretmenler tarafından öğretmenin kendi branşında ders işlenerek doldurulduğunu belirtmişlerdir. Branş derslerinin boş geçmesinin kendi başlarına eksiklerini tamamlamak, dersi olması gerektiği gibi öğrenememek gibi etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Eksik branş öğretmenleri hakkında öğrenci görüşlerine örnek olarak ise KÖ9,

Yani biraz oluyor, öyle alışınca o gidiyor tekrar yerine başka biri geliyor. Öğretmen eksiklerimiz zaten çok, bir öğretmen birkaç derse girebiliyor... Mesela matematik öğretmenimiz var, kendi branşını işleyemiyor fizik, kimya gibi şeyler işliyor mesela. Matematikimize resmimize giriyor... Yani pek de zaten dolu geçmiyor dersimiz bazen boş

geçiyor bu yönden etkileniyoruz...Çünkü mesela Almanca dersimiz, matematik öğretmeni Almanca dersini anlatamıyor mesela o yönden boş geçiyor.

şeklinde görüşünü belirtmiştir. Yapılan gözlemlerde de öğrenci görüşlerini destekleyen bulgulara rastlanmıştır. Sosyal Etkinlik olarak ders programlarında yer alan derslere okul idarecileri girmektedir. Ancak okul bahçesinde yapılan gözlemlerde, Sosyal Etkinlik dersi olan öğrencilerin bahçede serbest bırakıldıkları görülmüştür. Bununla beraber 2022-2023 yılının ikinci yarısında 12.sınıflar için devam zorunluluğunun kaldırılmasıyla beraber yaz tatiline yakın süreçte, 12.sınıfların okula geldikleri ancak derse girmedikleri, okul bahçesinde arkadaşlarıyla vakit geçirdikleri, öğretmenler ve okul yöneticileri tarafından da müdahale edilmediği gözlemlenmiştir. Son sınavlar bittikten sonraki zamanlarda ise, tüm okulun öğrenci ve öğretmenlerinin bahçede vakit geçirdikleri görülmüştür (05.05.2023 Gözlem Raporu1; 16.05.2023 Gözlem Raporu4).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Okul terki eğilimi olan ve olmayan öğrencilerin okul terki ve açık liseye ilişkin düşüncelerinin ve bu düşüncelere etki eden durumların betimlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada öğrenciler arasında okul terki düşüncesinin yaygın olduğu ve durumu etkileyen etmenler arasında akademik başarısızlık, arkadaş etkisi, içinde bulunulan çevrenin ve ailenin sosyo ekonomik ve kültürel özellikleri, okulda sunulan çeşitli olanaklar yer aldığı ortaya konulmuştur.

Araştırmada öğrencilerin okul terkine en büyük sebep olarak gördüğü etmenin ders başarısızlığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler arkadaşlarından bahsederken de kendi okul terki düşüncelerini ifade ederken de akademik başarısızlık durumunda okulu bırakmayı ve açık öğretim lisesine geçmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına paralel biçimde alanyazında yer alan araştırmalarda da akademik başarı düzeyinin düşük olması okul terki riskini en çok arttıran faktörlerden biri olarak gösterilmektedir (Bask & Salmela-Aro, 2013; Bayhan, 2012; Battin-Pearson vd., 2000; Çam, 2023; Yorğun, 2014; Yüksel, 2021). Piscitello vd. (2022) çalışmalarında ise okul terki konusunda kentsel ve kırsal alan karşılaştırması yapılmış ve düşük akademik başarının yalnızca kırsal bölgede okul terki riskini arttırdığı sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada da hem başarısızlığa yapılan vurgu hem de öğrencilerin kırsal bir bölgede olması açısından alanyazını destekler niteliktedir. Bu sonuçlar akademik başarısızlık ve buna bağlı motivasyon kaybı yaşayan öğrencilerin desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Öğrenciler tarafından okulun zaman kaybı olarak görülmesi de araştırmada ulaşılan önemli bir sonuçtur. Çalışma ve para kazanma isteği olan öğrenciler okulda geçirdikleri zamanı boşa harcadıklarını düşünürken; eğitimine devam etme ve üniversiteye gitme düşüncesinde olan öğrenciler ise okuldaki zamanın verimli geçmediğini düşünmektedir. Bu düşünceler ise hem eğitime devam etmek isteyen hem de istemeyen öğrencileri açık liseye yönlendirmektedir. Açık lise okulu bırakmak isteyen öğrenciler için devam zorunluluğu olmaması, okula göre daha az zorlayıcı olması ve para kazanmaya vakit sağlaması ile cazip hale gelirken; eğitimini sürdürmek isteyen öğrencilerin ise daha rahat ve etkili bir şekilde

çalışacakları ya da daha verimli olduğunu düşündükleri dersanelere gidebilecekleri bir fırsat olarak görülmektedir. Yüksel (2021) araştırmasında öğrencilerin okulu yorucu ve verimsiz bulmaları nedeniyle üniversite sınavına daha iyi hazırlanabilmek için açık liseye geçtiklerini vurgulamıştır. Açık lisenin okulda yaşanan sorunlardan kurtulmaya yönelik bir seçenek olarak kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan arkadaş ortamının ve öğretmenlerin olmaması, açık öğretim lisesi sınavlarının haksız bir şekilde geçilebilmesi, üniversiteye gidişi zorlaştırabileceği, okula gidilmediğinde çalışma hayatına girilecek olması gibi nedenlerle hem okul terkine hem de açık liseye karşı olumsuz düşüncelere sahip öğrencilerde bulunmaktadır. Belen ve diğerlerinin (2021) çalışmasında öğrencilerin açık liseyi tercih etme sebepleri olarak ailevi, toplumsal ve kişisel sebeplerin olduğu ortaya konulmuştur. Dolayısıyla ailede yaşanan maddi sorunlar, toplumdaki ekonomik zorluklar ya da eğitim sisteminden kaynaklı sorunlar öğrencileri okul terkine itebilmektedir. Araştırma kapsamında da öğrencilerin okul terkine yönelik düşüncelerinin oluşmasında kendilerini bir öğrenci olarak nasıl gördükleri, okul hakkındaki görüşleri ile yakın çevrelerindeki aileleri ve arkadaşlarının durumlarının da etkili olduğu görülmüştür. Öğrencilerin kendilerine yönelik görüşleri incelendiğinde olumlu ya da olumsuz görüşlerinin okula yönelik görüşlerine paralel olarak ilerlediği görülmektedir. Kendine yönelik olumsuz görüşe sahip olan öğrencilerin okula karşı yaklaşımları da olumsuz, olumlu görüşe sahip öğrencilerin ise okula karşı yaklaşımları da olumludur. Alivernini ve Lucidi (2011) ile Samuel ve Burger (2020) çalışmalarında öz yeterlilik algısının öz motivasyonu ve akademik başarıyı etkilediğini ve dolayısıyla okul terki ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çam (2023) da değerli hissetmenin akademik başarıyı arttırdığını ve bu durumun da okul terki riskini azalttığı sonucuna varmıştır. Bu araştırma kapsamında öğrencilerin bir kısmı okulu hayatlarını değiştiren, geleceklerini belirleyen bir yer olarak görürken bir kısmı ise gereksiz ve zaman kaybı olarak gördüğü ortaya konulmuştur.. Gil ve diğerlerinin (2019) yaptığı araştırmanın sonuçlarında öğrencilerin okula bağlılığının okul terk riskini azalttığı; Bayhan ve Dalgıç'ın (2012) çalışmasında ise okulu sevmemenin okul terki riskini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okulda arkadaşların varlığı sosyalleşme olanağı ile öğrencileri okula yönlendirirken; akademik başarısızlık yaşayan ve okulu bırakan arkadaşların varlığında ise okul terki düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Birçok araştırmada da benzer şekilde arkadaş ortamının okul terki kararı üzerinde önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yörğün'un (2014) çalışmasında arkadaş çevresi ve geniş çevreyle ilgili sorunların okul terki riskini yordayan değişkenler olduğu sonucuna varılmıştır. Bayhan ve Dalgıç'ın (2012) çalışmasında akademik başarısızlık, isteksizlik okulu sevmeme, devamsızlık, disiplin problemleri ve sağlık sorunlarının okul terkine sebep olduğu görülmüştür. Karacabey (2016) tez çalışmasında da arkadaşların okul terki riskine etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu doğrultuda öğrencilere yönelik akademik ve sosyal yönde destekleyici çalışmalarla yaygın etkiler sağlanabileceği söylenebilir.

Araştırmada kırsal bir bölgede yaşayan öğrencilerin tamamının ailesinin tarım ve hayvancılık ile geçimini sağladığı, bu durumun da evdeki çocuklara sorumluluklar yüklediği görülmüştür. Öğrencilerin neredeyse tamamı tarlada ve hayvanların bakımında görev

almaktadır. Bazı öğrenciler bunu sadece boş zamanlarında kendi ailelerine yardımcı olmak için yaparsalar da bazı öğrenciler kendi ailelerinin yanı sıra başka insanların işlerini de yaparak aileye maddi katkı sağlamaya çalışmaktadır. Alexander ve diğerlerinin çalışmasında (1997) ailenin sahip olduğu imkanların, aile tipinin, sosyo-ekonomik durumunun okul terki ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu araştırma kapsamındaki kız öğrenciler genellikle tarla ve temizlik işlerinde, erkek öğrenciler ise hayvancılık, sulama, sondaj işlerinde çalışmaktadır. Arslan'ın (2021) çalışmasında ulaştığı sonuçlarda bir işte çalışan erkek öğrencilerin okulu bırakma riskinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada da erkek öğrencilere okul konusunda baskı yapılmadığı, daha serbest bırakıldıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumun erkek çocukların çalışma olanaklarının daha fazla olmasıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Yüksel (2021)'in çalışmasında da çalışan öğrencilerin okul terki riskinin arttığı tespit edilmiştir. Ailelerinin okul terkine yönelik görüşleri ve okumasını destekleme durumunun da öğrencilerin okul terki düşüncelerini etkilediği görülmüştür. Ailelerin bir kısmı okul terkine izin vermemekte bir kısmı ise çocuğunun okulu bırakmasını istememekle birlikte kararına karşı çıkmamaktadır. Ayrıca okumasına destek verilen kız öğrenciler kadar ailesi izin vermediği için okulu bırakan ya da gönderilmeyen kız öğrenciler bulunmaktadır. Küçükler'in çalışmasında (2018), kırsal bir bölgede yaşayan kız çocuklarının okul terki nedenleri olarak güvensizlik, muhafazakarlık, yoksulluk ve başarısızlık gibi etmenlerin rol oynadığı görülmüştür. De Witte ve Rogge'nin (2013) çalışmasında öğrencilerin kendi düşünceleri kadar çevredeki ön yargıların, öğretmenlerin, ebeveynlerin düşüncelerinin de okul terki kararında etkili olduğu ortaya konmuştur. Dolayısıyla okul terkinin aile, yaşanan bölge ve kültürel özellikler gibi pek çok etkilendiği söylenebilir.

Öğrencilerin serbest zamanlarında ise çoğunlukla telefonla sosyal medyada vakit geçirdikleri, bunun yanı sıra farklı etkinlikler yaptıkları belirlenmiştir. McNeal'ın çalışmasında (1995) elde edilen bulgular, sanat ve spor gibi serbest zaman aktivitelerine katılım sağlayan öğrencilerin okul terki ihtimalinin daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaşadıkları kırsal bölgeden dolayı genellikle evin içinde yapılan serbest zaman etkinlikleri tercih ettikleri düşünülmektedir. Öte yandan okulda da öğrencilere yönelik yeterli ders dışı etkinlik sunulmamakta, okulu cazip hale getirebilecek etkinlikler yapılmamaktadır.

Öğrencilerin geleceğe dair planları çoğunlukla üniversiteye gitmek ve bir meslek sahibi olmak üzerinde kurulmuştur. Öğrenciler çoğunlukla öğretmenlik, polislik ve hemşirelik gibi meslek gruplarına yönelmektedir. Çolak ve Tüzel-İşeri'nin (2022) çalışmasında ise katılımcılar "kız öğrencilerin kendi ayakları üzerinde durmasının, meslek sahibi olmasının" gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu çalışmadaki kız öğrencilerin görüşlerinde de benzer ifadeler rastlanmış ve öğrenciler kendi ayakları üzerinde durabilmek ve meslek sahibi olabilmek için okulu bırakmayı düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise üniversiteye gidemezse ya da köyden ayrılamazsa, bazıları da doğrudan baba mesleği olan çiftçilik, hayvancılık gibi alanlarda çalışmaya devam edeceğini belirtmiştir. Öğrencilerin geleceğe dair düşünceleri arasında

üniversiteye gidememe, işsizlik, sınıfta kalma gibi kaygıları ile şartların değişmeyeceği, kendisinin yapamayacağı gibi nedenlerle umutsuzlukları da bulunmaktadır. Üniversiteye gidememe kaygısı yaşayan öğrencilerin okul terkine eğilimli olmayan öğrencilerken; diğer kaygı ve umutsuzluklar okul terki eğilimi olan öğrenciler tarafından dile getirilmiştir. Bask ve Samela-Aro (2013) tarafından Finlandiya'da gerçekleştirilen çalışmada da okula karşı umursamaz bir tutum sergileyen öğrencilerin okul terki riskinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilere sunulan fiziksel, sosyal ve akademik çevreler de öğrencinin okula karşı düşüncelerini etkilemektedir. Okulun fiziksel çevresine dair binanın yeni ve sağlam olması, spor alanları, bahçe gibi sosyalleşebilecekleri alanların varlığı, kütüphane ve orada sunulan olanaklar açısından olumlu görüşler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan vakit geçirdikleri alanların yeterli olmayışı, spor yapmak için malzeme ve alan sorunları, hijyen gibi konularda olumsuz görüşler de bulunmaktadır. Nwogu ve diğerlerinin çalışmasında (2024), okulun yenilenmiş ve bakımının yapılmış olması ve okulu çekici hale getirebilecek yeterli fiziksel imkanlarının olması gibi fiziksel koşulların öğrencilerin okul terki riski üzerinde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Okuldaki imkanların yetersizliğinin okul terki riskini arttırdığı yapılan çalışmaların sonuçlarında da ortaya konmuştur (Aküzüm vd, 2015). Ayrıca öğrencilerin okulun bulunduğu ve yaşadıkları konumu çeşitli imkansızlıklar sebebiyle eleştirdikleri belirlenmiştir. Kırsal bir bölgede yaşayan öğrenciler, hiçbir sosyal ortama sahip olmadıklarını, çevrede bir hobi edinebilecekleri veya derslerine destek olarak gidebilecekleri bir kurs olmadığını, kötü bir sözün, okuldaki bir disiplin sorununun veya bir dedikodunun çok hızlı yayıldığını belirtmişlerdir. Bu olumsuz durumların yanında okul saatleri ve ulaşım sorunları da öğrenciler için okula gitmeyi zorlaştıran unsurlardandır. Yaşadıkları bölgenin koşulları okulun sosyal çevresini de etkilemekte ve öğrencilerin düşüncelerine yansımaktadır. Shahidul ve Karim'in (2015) çalışmasında ulaştığı sonuçlarda kırsal bölgede yaşamak kız öğrencilerin okul terki riskini erkek öğrencilere oranla daha fazla arttırmaktadır. Öte yandan erkek öğrencilerin daha fazla okul terkine yöneldiklerini ortaya koyan araştırmalarda bulunmaktadır (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023). Bu araştırmada okulu bırakmayı düşündüğünü ifade eden on öğrenciden altısının erkek, dördünün kız öğrenci olduğu görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı koşullarda bu durum, erkek öğrencilerin baba mesleği olan tarım ve hayvancılık mesleğine yönelmeleri, kız öğrencilerin ise ev ve tarla işlerine yönelmeleri ve bunun yanında çeşitli nedenlerle okula gönderilmedikleri ile açıklanabilir.

Okulun ve sınıfın sosyal çevresi hakkında ise, öğrencilerin en memnun olduğu noktanın öğretmenlerle ve okul yöneticileriyle ilişkileri olduğu belirlenmiştir. Vurgulanan iyi ilişkiler yanında bazı öğrencilerin öğretmenlerle olan kötü ilişkilerinin okulla ilişkisini etkilediği ortaya konulmuştur. Contreras ve diğerlerinin (2022) çalışmasının sonuçlarına göre de negatif öğrenci-öğretmen ilişkisinin okul terki riskini arttırdığı görülmüştür. Araştırma kapsamında hem öğretmen hem de yöneticiler ile iyi ilişkiler kuran öğrencilerin varlığı okulun sosyal açıdan öğrenciyi destekler bir çevreye sahip olduğu biçiminde yorumlanabilir. Öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkileri de okul ortamının sosyal açıdan değerlendirmede önemli bir etmen

olmuştur. Emiroğlu ve Kurt'un çalışmasında (2023), olumsuz bir arkadaş çevresinde bulunmanın ve bu arkadaş çevresinin rol model olarak alınmasının okul terki için risk oluşturduğu görülmüştür. Teyfur ve Teyfur'un çalışmasında (2023) da benzer şekilde, olumsuz arkadaşlık ilişkilerinin öğrencinin okula olan bağlılığını olumsuz etkilediği görülmüştür. Bu araştırmada da olumlu ve olumsuz arkadaş ilişkilerinin okul terki düşüncesini etkilediği dolayısıyla okulda sağlıklı bir iletişim ortamının kurulması ve bunun hem sınıf içi hem de sınıf dışında desteklenmesi öğrencilerin sosyal yönden desteklenmesine de olanak sağlayabilir. Öğrencilerin öğretmen ve yöneticiler ile olan iyi ilişkilerinin sürdürülmesi, genişletilmesi ve öğrenciler arasında da ilişkilerin desteklenmesini sağlayacak önlemler alınabilir. Okulda düzenlenen sosyal etkinlikler de okulun sosyal çevresinin bir parçasıdır. Bu doğrultuda okulda düzenlenen sosyal etkinliklerin, çoğunlukla milli bayramlarda yapılan törenlerle sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Sosyal etkinliklerde görev alma ile okul terkine yönelik görüşler arasında benzerlik olmadığı söylenebilir. Okulu ve dersleri sevmediğini, okulu bırakmayı düşündüğünü belirten ve sosyal etkinliklerde aktif bir şekilde görev alan öğrencilerin yanı sıra okulu sevdiğini, derslerinde başarılı olduğunu belirten öğrencilerin de sosyal etkinliklerde izleyici olmayı tercih ettikleri ortaya konmuştur. Mahoney (1997)'nin çalışmasında elde edilen sonuçlara göre ise ders dışı sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin okul terki riskinin düşük olduğunu göstermektedir. Mcneal'ın (1995) çalışmasında da, spor veya güzel sanatlar gibi ders dışı etkinliklerin öğrencilerin okul terki riskini azalttığı ortaya konmuştur. Nazlı ve Sezer (2023) tarafından yapılan çalışmada ise öğrencilerin kendilerini okula ait hissettikçe okula olan bağlılıklarının arttığı ve okul terki riskinin azaldığı belirlenmiştir. Hem alanyazın hem de bu araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin okulda sosyal etkinlikler içine sokulması, etkili bir iletişim ve paylaşım ortamının yaratılmasının öğrencilerin okula bağlılığını artıracak ve onları okulda kalmaya yönlendirebileceği söylenebilir. Okul kurallarına yönelik ise öğrencilerin çoğunlukla uzlaştıkları görüş kurallarının gerekli ve yararlı olduğudur. Disiplin konusunda yönetimin daha sıkı olması gerektiği, disiplin cezası alan öğrencilerde davranış değişikliğinin gerçekleştiği ortaya konulmuştur. Disiplin konusunda izlenen doğru politikaların öğrencilerin üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Devamsızlık konusunda öğrencilerin bir kısmı zorunlu olmadıkça devamsızlık yapmaktan kaçındıklarını ifade ederken, bir grup öğrencinin ise keyfi devamsızlık yaptığı ortaya konulmuştur. Devam konusunda özensiz davranan öğrencilerin okul ile ilişkisinin de iyi olmadığı ve okul terkine eğilimli oldukları söylenebilir. Öğrenci devamsızlığı ve okul terki arasındaki ilişkiyi vurgulayan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Piscitello ve arkadaşları (2022) ile Bayhan ve Dalgıç (2012)'in çalışmalarında da devamsızlığı fazla olan öğrencilerin okulu bırakmayı düşünmesi bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Bu durum ise öğrencinin okulu sevmemesi, okula aidiyetinin olmaması, devamsızlık yapmaktan çekinmemesi ve sonuç olarak okulu bırakmayı düşünmesi ile ilişkilendirilebilir.

Öğrencilere sunulun akademik çevre içerisinde öğretmenlerin genelde etkinlik yaptırmadığı, geleneksel yöntemlere dayalı olarak ders işledikleri ortaya konulmuştur. Öte yandan etkinliklere yer verilen dersler de bulunmaktadır ve okul ile ilişkisi iyi olmayan öğrencilerin bile bu derslere katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin yapabildikleri ve

başarılı oldukları dersleri sevdikleri, yapamadıkları dersleri ise sevmedikleri ve katılım göstermedikleri ortaya konulmuştur. Bell'in çalışmasında (2015), ders içi etkinliklere katılmamanın okul terkinde önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Emiroğlu ve Kurt'un (2023) çalışmasında öğrencilerin derse katılımının akademik başarıyı arttırdığı ve okul terki riskini azalttığı sonucuna varılmıştır. Archambault ve diğerlerinin (2009) çalışmasında da benzer şekilde, lisedeki öğrenim sürecinin başından itibaren derse az katılım gösteren öğrencilerin okul terki riskinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda öğretmenler tarafından derslerin etkili ve katılımı sağlayacak biçimde planlanması, tüm öğrencilerin öğrenme sürecinde yer almasının sağlanması önemlidir.

Okulda bir rehberlik öğretmenin bulunmaması, sık sık karşılaşılan öğretmen değişimi ile branş öğretmeni eksikliği öğrencilerin çoğunluğunun eleştirdiği konulardır. Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada okul psikolojik danışmanlarının okul terki sorunu ortaya çıkmadan önleyici önlemler alabileceği vurgulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin hem yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar hem de okul terki düşüncelerine yönelik desteğe ihtiyaç duydukları ortaya çıkmaktadır. Bu durum okulda psikolojik danışma ve rehberlik servisinin bulunmasının gereklilik olduğu göstermektedir. Samuel ve Burger (2020) ile Gil ve diğerlerinin (2019) çalışmasında da sosyal destek alan öğrencilerin okul terki riskinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca okulda çok sık öğretmen değişimi yaşanması ve eksik branş öğretmenlerinin olması konusunda da sorunlar yaşanmaktadır. Beteille ve diğerlerinin çalışmasında (2011) öğretmen değişiminin eğitimin sürekliliğini bozduğu ve bu durumun da öğrencilerin okula olan ilgisini yitirmesinin ve dolayısıyla okul terki riskinin artmasına sebep olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma sonuçları kırsal bir bölgede yaşayan ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin okul terki ve okul terkinin etkileyen etmenlere yönelik görüşleri ile sınırlıdır. Öte yandan bu çalışmada elde edilen sonuçlar, alanyazını da destekler biçimde öğrencilerin okul terki düşüncelerinin tek bir nedene bağlı olmadığını kendini algılayışı, aile ve ailenin sosyoekonomik durumu, arkadaş ilişkileri ile okul ve sınıfı kapsayan bir bütün olduğunu göstermektedir. Ögülmüş ve diğerleri tarafından 2013 yılında okul terkinin yönelik hazırlanan raporda yer bulan sorunlara aradan geçen uzun zamana karşın çözüm bulunamadığı ve sorunların benzer şekillerde devam ettiği bu araştırma ve alanyazındaki diğer çalışmaların sonuçlarında görülmektedir. Dolayısıyla okul terkinin yönelik sorunun kısa vadeli çözümlerinden çok karar vericiler tarafından eğitim sisteminin öğrenciyi içinde tutabilecek biçimde düzenlenmesi gereklidir. Okul terkinin bir sonuçtan çok bir süreç olduğunu ifade eden Rumberger ve Rotermond (2012), öğrencilerin okuldaki davranışlarının ve performanslarının okulda kalma veya terk etme kararını etkilediği sonucuna varmıştır. Okul terki sorununa yönelik çözümlerin eğitim sisteminin kendisinde aranması, ortaöğretim öğrencilerinin okul terki riskini en aza indirmek amacıyla öğrencilerin çevrelerinden destek almalarının sağlanması, okula ilgilerini arttıracak etkinlikler planlanması, her bir öğrenciyle iletişim kurularak akademik, sosyal ve psikolojik durumlarının takibinin yapılması ve öğrencilerin okul terki hakkında daha fazla

bilgilendirilmesi önerilebilir. Gelecekte yapılabilecek akademik çalışmalar için ise kırsal ve kentsel bölgeler karşılaştırması; öğretmen davranışları, ders içi etkinlikler gibi farklı koşulların etkilerinin derinlemesine incelenmesi ile cinsiyet farklılıklarının okul terkine yansımalarının farklı bölge ve okullar çerçevesinde ele alınması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aküzüm, C., Yavaş, T., Tan, Ç., & Uçar, M. B. (2015). İlköğretim Kurumu Öğrencilerinin Devamsızlık ve Okul Terki Nedenleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), s. 167-192. <https://doi.org/10.12780/uusbd.03923>
- Alexander, K. L., Entwisle, D. R., & Horsey, C. S. (1997). From first grade forward: early foundations of high school dropout. *Sociology of Education*, 70(2), s. 87-107. <http://dx.doi.org/10.2307/2673158>
- Alivernini, F., & Lucidi, F. (2011). Relationship Between Social Context, Self-Efficacy, Motivation, Academic Achievement, and Intention to Drop Out of High School: A Longitudinal Study. *The Journal of Educational Research*, 104(4), s. 241-252. <https://doi.org/10.1080/00220671003728062>
- Archambault, I., Janosz, M., Fallu, J. S., & Pagani, L. S. (2009). Student engagement and its relationship with early high school dropout. *Journal of adolescence*, 32(3), s. 651-670. 10.1016/j.adolescence.2008.06.007
- Arslan, A. (2021). Ortaöğretim öğrencilerinde okul terki riskinin yordayıcıları: okula bağlılık ve okul tükenmişliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 54(2), s. 431-458. doi:10.30964/auebfd.669522
- Bakırtaş, D., & Nazlıoğlu, M. (2021). Okul terkinin maliyeti: Kamu gelirleri kapsamında Türkiye değerlendirmesi. *Alanya Akademik Bakış*, 5(2), s. 671- 691. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.847747>
- Bask, M., & Salmela-Aro, K. (2013). Burned out to drop out: Exploring the relationship between school burnout and school dropout. *European Journal of Psychology of Education*, s. 511-528. 10.1007/s10212-012-0126-5
- Battin-Pearson, S., Newcomb, M. D., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, 92(3), s. 568-582. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.92.3.568>
- Bayhan, G., & Dalgıç, G. (2012). Liseyi Terk Eden Öğrencilerin Tecrübelerine Göre Okul Terki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), s. 107-130.
- Belen, A., Kandak, M., Demir, E., Çekin, Demir, M. ve Kandak, D. (2021). Açık Lise Öğrencilerinin Görüşleri Doğrultusunda Açık Liseyi Tercih Nedenlerinin Belirlenmesi: Ermenek Örneği. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 3(6), 99-114.
- Bell, J. W. (2015). A Comparison of Dropouts and Nondropouts on Participation in School Activities. *The Journal of Educational Research*, 60(6), 248-251. <https://doi.org/10.1080/00220671.1967.10883491>

- Beteille, T., Kalogrides, D., & Loeb, S. (2011). Teacher sorting and the inequality of educational opportunity. *Social Science Quarterly*, 92(5), 1182-1202. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2011.00798.x>
- Claus, R. N., & Quimper, B. E. (1991). *Dropout Study, 1190-1991*. Lansing, MI: Saginaw Public School, Department of Evaluation Services.
- Contreras, D., González, L., Láscar, S., & López, V. (2022). Negative teacher–student and student–student relationships are associated with school dropout: Evidence from a large-scale longitudinal study in Chile. *International Journal of Educational Development*. 91. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2022.102576>
- Creswell, J. W. (2021). Nitel araştırma yöntemleri. Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çakır, R., & Çolak, C. (2019). Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riskine İlişkin Görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (21), s. 269-286.
- Çam, İ. (2023). *Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin, okul terklerinin nedenleri ile bu durumun bireysel ve ekonomik sonuçlarının incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Ege Üniversitesi.
- Çolak, İ., & Tüzel İşeri, E. (2022). Kadınların Okulu Terk Etme Nedenleri ve Kız Çocuklarının Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (64), s. 24-50. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.944047>
- De Witte, K., & Rogge, N. (2013). Dropout from Secondary Education: all's well that begins well. *European Journal of Education*, 48(1), s. 131–149.
- De Witte, K., Cabus, S., Thyssen, G., Groot, W., & van den Brink, H. M. (2013). A critical review of the literature on school dropout. *Educational Research Review*, s. 13–28. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2013.05.002>
- Dekkers, H. , & Claassen, A. (2001). Dropouts - disadvantaged by definition? A study of the perspective of very early school leaver. *Studies in Educational Evaluation*, s. 0–354. [https://doi.org/10.1016/S0191-491X\(01\)00034-7](https://doi.org/10.1016/S0191-491X(01)00034-7)
- Denscombe, M. (2007). *The good research guide*. New York: Open Universty Press.
- Durgun, B., & Durgun, Ö. (2023). Gelir Eşitsizliği ve İnsani Gelişme İlişkisi: Türkiye Örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 45-73. <https://doi.org/10.21180/iibfdkastamonu.1206605>
- Emiroğlu, S., & Gençtanırım Kurt, D. (2023). Psikolojik Danışman Bakış Açısıyla Okul Terki. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 6(1), 51-78. <https://doi.org/10.58433/opdd.1267965>
- Gil, A. J., Antelm-Lanzat, A. M., Cacheiro-González, M. L., & Pérez-Navío, E. (2019). School dropout factors: a teacher and school manager perspective. *Educational Studies*. 45(6), 756-770. <https://doi.org/10.1080/03055698.2018.1516632>

- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. N. K. Lincoln içinde, *Handbook of Qualitative Research* (s. 105–117). Thousands Oaks CA: SAGE Publications, Inc.
- Güngör, G. (2019). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul terki nedenleri ve çözüm önerileri: bütüncül bir program önerisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Karacabey, M. F. (2016). *Ortaöğretimde okul terkinin bireysel ve kurumsal nedenleri: Şanlıurfa ili örneği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Kaufman, P., Alt, M. N., & Chapman, C. D. (2004). Dropout Rates in the United States: 2001. Statistical Analysis Report NCES 2005-046. US Department of Education
- Kortering, L. J., Hess, R. S., & Braziel, P. M. (1997). School dropout. (G. G. Bear, K. M. Minke, & A. Thomas, Dü) Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.
- Küçükler, E. (2018). Kırsal Kesimde Yaşayan Kız Çocukların Örgün Ortaöğretimi Terk Etme Nedenleri. *Eğitim ve Bilim*, 43(195). <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2018.7537>
- McNeal, R. B. (1995). Extracurricular Activities and High School Dropouts. *Sociology of Education*, 68(1), 62–80. <https://doi.org/10.2307/2112764>
- MEB (2014). Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik. (18 Haziran 2014). Resmî Gazete. Madde 21(2/c). Sayı, 29034, 54.
- MEB (2017). Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 2016-2017. Ankara: MEB
- MEB (2023). Genelge 2023/30. *Örgün Ortaöğretim Kurumlarından Açık Öğretim Liselerine Geçişler*. Ankara.
- MEB (2024). Millî Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Kurumları Yönetmeliği. (2024). T.C. Resmi Gazete. (32700 22 Ekim 2024).
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber. (çev. S. Turan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Nazlı, E., & Sezer, Ö. (2023). Okula Bağlılık ile Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkide Eğitim ve İşe Dair Gelecek Beklentilerinin Aracı Rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 707-727. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2023.-1145312>
- Nwogu, R. O., Diète-Spiff, M. I., & Eberonwu, C. O. (2024). Impact Of School Learning Environment On Students' Dropout In Public Secondary Schools In Rivers State Nigeria. *International Journal of Innovative Psychology & Social Development*, 12 (4): 31-39.
- Öğülmüş, S., Aypay, A., Taşpınar, M., Kaya, N., Varcın, R. P., & Çınkır, Ş. (2013). *Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan çocuklar Politika Önerileri Raporu*. Ankara: Aydoğdu Yayınları.
- Özer, A. G. (2011). Türk Lise Öğrencilerinde Okul Terkinin Yordanması: Aracı ve Etkileşim Değişkenleri ile Bir Model Testi. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), s. 302–317.

- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri [Qualitative research and evaluation methods].(Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir). 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Piscitello, J., Kim, Y. K., Orooji, M., & Robison, S. (2022). Sociodemographic risk, school engagement, and community characteristics: A mediated approach to understanding high school dropout. *Children and Youth Services Review*. 133, Article 106347. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106347>
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri gerçek dünya araştırması*. (çev. Ed. Ş. Çınkır & N. Demirkasımoğlu). Ankara: Anı yayıncılık.
- Rumberger, R. W., & Rotermund, S. (2012). The relationship between engagement and high school dropout. In S. L. Christenson, A. L. Reschly, & C. Wylie (Eds.), *Handbook of research on student engagement* (pp. 491–513).
- Samuel, R., & Burger, K. (2020). Negative Life Events, Self-Efficacy, and Social Support: Risk and Protective Factors for School Dropout Intentions and Dropout. *Journal of Educational Psychology*, 112(5), s. 973–986. <https://doi.org/10.1037/edu0000406>
- Schwartz, W. (1995). *School dropouts: New information about an old problem*. Washington, DC.: Office of Educational Research and Improvement.
- Shahidul, S. M., & Karim, A. H. (2015). Factors contributing to school dropout among the girls: A review of literature. *European Journal of research and reflection in educational sciences*, 3(2).
- Teyfur, M., & Teyfur, E. (2023). Liselerde kız öğrencilerinin okulu terk nedenleri ve çözüm önerileri. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* (60), 157-171. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.1375863>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2017). *Durum çalışması araştırması*. (Çev. İ. Günbayı). Ankara: Nobel Akademik.
- Yorğun, A. (2014). *Lise Öğrencilerinde Okul Terki Riskinin İncelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yüksel, G. N. (2021). *Van İlindeki Orta Öğretim Öğrencilerinin Açık Liseye Geçiş Nedenleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trabzon Üniversitesi.